1941-XXXIII ~ КН.III-IV

Български туризъм

КНИЖКА 3-4 МАРТЪ-АПРИЛЪ 1941 33-та ГОДИШНИНА

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ЗА ТУРИЗЪМЪ, ПЛАНИНАРСТВО И СКИОРСТВО
ИЗДАВА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО
РЕДАКТИРА БОЖИДАРЪ СТОИЧКОВЪ

✱

СЪДЪРЖАНИЕ

Какво искаме — Георги Драгоевъ
До Голѣмия Мечитъ —Мира Тодоринова
Планински предвестници на пролѣтьта — Проф. Николай Стояновъ
Пѫтьтъ къмъ хижата — Карлъ Вилнеръ
Планината и художницитѣ — Карлъ Йордановъ
Народни повѣрия за рилскитѣ езера — Павелъ Делирадевъ
Родопи, а не Родопа — Иванъ Николовъ
Планово фотографно снимане на българскитѣ планини — Георги Ст. Георгиевъ

✱

ИЗВЕСТИЯ

За планинитѣ ни
Изъ Съюза
Какво ни даватъ клоноветѣ
Участието на България въ ски-състезанията въ Гармишъ-Партенкирхенъ — Бориславъ Йордановъ
Планинската болесть — Д-ръ Любенъ Телчаровъ
Заслонитѣ Мальовица и Заврачица — Б. Стоичковъ
Маркировки
Релефна карта на Пиринъ
Книжнина
Разни

✱

Редакция и администрация ул. Позитано № 6, София, Тел. № 2-75-89 — Пощенска чекова смѣтка № 672. Годишенъ абонаментъ лв. 45 за членове и лв. 100 за нечленове. Излиза годишно въ 8 книжки, две отъ които двойни. Ваканционни месеци юлий и августъ.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ БОЖИДАРЪ СТОИЧКОВЪ

ГОДИНА XXXIII МАРТЪ-АПРИЛЪ 1941 КНИЖКА 3 - 4

КЪДЕ ОТИВАМЕ

Всѣко обществено движение трѣбва да има свой цѣлостенъ и единенъ обликъ, свой стилъ. Само въ такъвъ случай то действително живѣе и крепне и се налага въ съзнанието на обществото.

Но до свой стилъ едно обществено движение се домогва само по пѫтя на една високо културна работа и строга самодисциплина, които трѣбва да бѫдатъ основата, върху която се изгражда неговото развитие и постижения. Само по такъвъ начинъ въ едно обществено движение могатъ да се създадатъ здрави и трайни традиции и сѫщевременно да се отстрани всѣка възможность за каквито и да било противоречия и недоразумения.

Колкото и странно да се вижда на пръвъ погледъ ние трѣбва да признаемъ, че въ областьта на хижното ни дѣло или по-право въ хижния режимъ, ние сме останали доста назадъ отъ времето, въ което живѣемъ и въ което изискванията сѫ по-голѣми. Въ качествено отношение нашитѣ хижи не сѫ тамъ, кѫдето трѣбва да бѫдатъ. Наистина хижитѣ у насъ сѫ многобройни, въ повечето случаи голѣми и здрави, тѣ не сѫ лишени и отъ удобства. Въ повечето хижи, обаче, липсватъ — и това се чувствува осезателно — добриятъ вкусъ, дисциплината и туристическата книжнина.

Повечето хижи у насъ сѫ обзаведени и украсени по начинъ, който най-малко би трѣбвало да сѫществува въ една планинска хижа. Като че ли вѫтрешната уредба е предоставена само на домакинитѣ на хижитѣ, които, естествено, даватъ това, което отговаря на тѣхното културно ниво. Не е нуждно да се посочватъ примѣри, защото всички сме били свидетели на подобни случаи.

Обстановката може да бѫде скромна и проста, но хубава и въ нея да преобладава единъ добъръ вкусъ. Очевидно, това налага създаването на единъ общъ планъ за добрия редъ и вкусъ въ хижитѣ, който да бѫде като ржководно начало. Тоя планъ би могълъ да бѫде създаденъ отъ художници, архитекти и писатели, които не липсватъ въ редоветѣ на туристическото ни движение.

Второто нѣщо, което липсва на повечето отъ нашитѣ хижи е дисциплината. Това се чувствува особено нощемъ, когато идва времето за сънь. Тъкмо тогава забликва остроумието и на онѣзи, у които никога не сте предполагали и следа отъ остроумие. Зареждатъ се вицове, закачки, простовати шеги, на които краятъ се не вижда. Обикновено „действуващитѣ“ лица сѫ нищожно малцинство въ сравнение съ ония, на които се налага да бѫдатъ публика и които страшно много се измѫчватъ отъ това. Напразно се обажда нерешително и плахо и домакинътъ на хижата. „Веселяцитѣ“ преставатъ да измѫчватъ останалитѣ едва тогава, когато се изморятъ и имъ се приспи. Това е картина, на която всички сме били свидетели. И за съжаление, често пѫти автори на подобни картини не сѫ случайни хора, а добри туристи. Като че ли у насъ още не е разбрано, че хижитѣ сѫ домове за отдихъ и почивка следъ умората презъ деня, а не заведения за забави и своеволия.

На трето мѣсто трѣбва да се отбележи, че у повечето хижи липсва туристическа книжнина.

Не трѣбва да се мисли, че туристическата пропаганда се провежда само въ града. Въ хижитѣ отиватъ маса неорганизирани туристи, които биха могли да бѫдатъ спечелени за дви-

жението ни посрѣдствомъ туристическата книжнина. При лошо време, когато посетителитѣ сж принудени да стоятъ затворени въ хижата, тѣ неволно търсятъ четиво. Тъкмо въ такива моменти може да имъ се предложи туристическа книжнина, ако въ хижата има библиотека. Но обикновено такава липсва. Рѣдко ще срѣщнете даже съюзното списание „Български туристъ" по нашитѣ хижи. Не е ли това единъ голѣмъ пропускъ въ нашата дейность? И не страда ли отъ това нашето движение, което си е спечелило името на културно движение! Ето още едно недоразумение, което трѣбва да изчезне отъ нашата туристическа действителность. При всѣка хижа трѣбва да бѫде уредена скромна библиотека съ предимно туристическа литература, въ която да не липсва съюзното списание и оная туристическа книжнина, чрезъ която бихме спечелили нови привърженици на организирания туризъмъ.

По-горе се спрѣхме само на три въпроса, които сж по-голѣми по своето значение и отъ които мнозина биха могли да извадятъ погрѣшно заключение за културната стойность на нашето движение. Имаме, обаче, редица подробни нагледъ въпроси, за които сжщо така би трѣбвало да се държи смѣтка.

Чистотата въ голѣма часть отъ нашитѣ хижи не стои на завидна висота. Всички сме били свидетели на прояви отъ този родъ, които въ никой случай не говорятъ добре за насъ. Наистина, въ голѣма степень запазването на чистотата зависи отъ културния уровенъ на посетителитѣ, но когато отъ ржководнитѣ хора по нашитѣ клонове и отъ отговорнитѣ лица по хижитѣ се държи повече въ тази насока, резултатитѣ биха били по други. Нашиятъ стремежъ трѣбва да бѫде да догонваме въ това отношение постиженията по хижитѣ въ чужбина, тъй като вкусоветѣ и изискванията и у насъ се значително промѣниха въ положителенъ смисълъ.

Въ този редъ на мисли ще трѣбва да се обърне вниманието и да се държи смѣтка и за държането на посетителитѣ въ хижитѣ. Не трѣбва да се изпуска никога изъ предвидъ, че туристическото движение се е значително разрастнало и че между организиранитѣ и неорганизирани туристи има хора, които не могатъ и не сж длъжни да понасятъ всевъзможни вицове и задявки. И въ това отношение се налага единъ здравъ редъ, който да не позволи отдѣлни лица или групи да отегчаватъ съ държането си всички посетители. Най-после ще трѣбва да се разбере, че сжществува едно елементарно приличие, което не може да се пренебрѣгва само затова, защото не сме въ града или въ нѣкое градско заведение, а сме въ планинска хижа. Налага се да бѫде внушено на посетителитѣ по планинскитѣ хижи и заслони, че последнитѣ не сж мѣсто, кѫдето всичко е позволено и че онова, което не е позволено за града, още по-малко би трѣбвало тукъ да се върши.

Нѣкои отъ съюзнитѣ клонове забравятъ едно свое елементарно задължение къмъ организацията, като по своитѣ хижи продължаватъ да издаватъ хижни билети, които не сж отъ установенитѣ съюзи такива. Тукъ не става толкова въпросъ за материалното ощетяване, защото, ако не въ Българския туристически съюзъ, сумитѣ ще постжпятъ въ съюзнитѣ клонове. Но и това обстоятелство говори за липсата на съзнание и дисциплина, които ни сж толкова нуждни, особено сега!

И още единъ боленъ въпросъ, който особено се чувствува презъ лѣтото, когато излетуването е по-масово и когато излетуватъ изпитани и неподготвени туристи. Уморени отъ пжтуването презъ деня, тѣ стигатъ вечерь късно въ нѣкоя хижа и намиратъ всички мѣста заети нашироко безъ нѣкой да се е погрижилъ за запазване една стая или нѣкои мѣста за закъснѣли туристи, които най-вече се нуждаятъ отъ почивка. И което е най-печалното: повечето отъ мѣстата сж заети не отъ излетници, а отъ хора, които лѣтуватъ въ хижата. Това не сж единични случаи. Ето защо се налага съюзнитѣ клонове да обсѫдятъ сериозно и тоя въпросъ и да му дадатъ правилно разрешение, като ограничатъ лѣтуването въ съюзнитѣ хижи или най-малкото да наредятъ постоянно да има свободна стая или легла за тѣзи, които извършватъ по-голѣми преходи въ планината и се нуждаятъ отъ почивка презъ нощьта, за да могатъ бодри да продължатъ своя пжть на следния день.

Това сж общи констатации, които могатъ да бѫдатъ допълнени отъ други. На мнозина тѣ могатъ да се сторятъ пресилени, но сигурно ще има и хора, които ще ги намѣрятъ твърде смекчени. Ние не трѣбва да се ржководимъ въ случая отъ различнитѣ мнения, защото имаме дълга да бранимъ интереситѣ на движението, които ни налагатъ да виждаме неджзитѣ и да вземаме мѣрки за тѣхното премахване. Ето защо се налага часъ по-скоро ржководствата на съюзнитѣ клонове да взематъ решителни мѣрки по отношение на хижния режимъ, за да могатъ нашитѣ хижи да бѫдатъ не само мѣсто за удобенъ подслонъ, но и културни огнища въ нашитѣ планини.

ГЕОРГИ ДРАГОЕВЪ

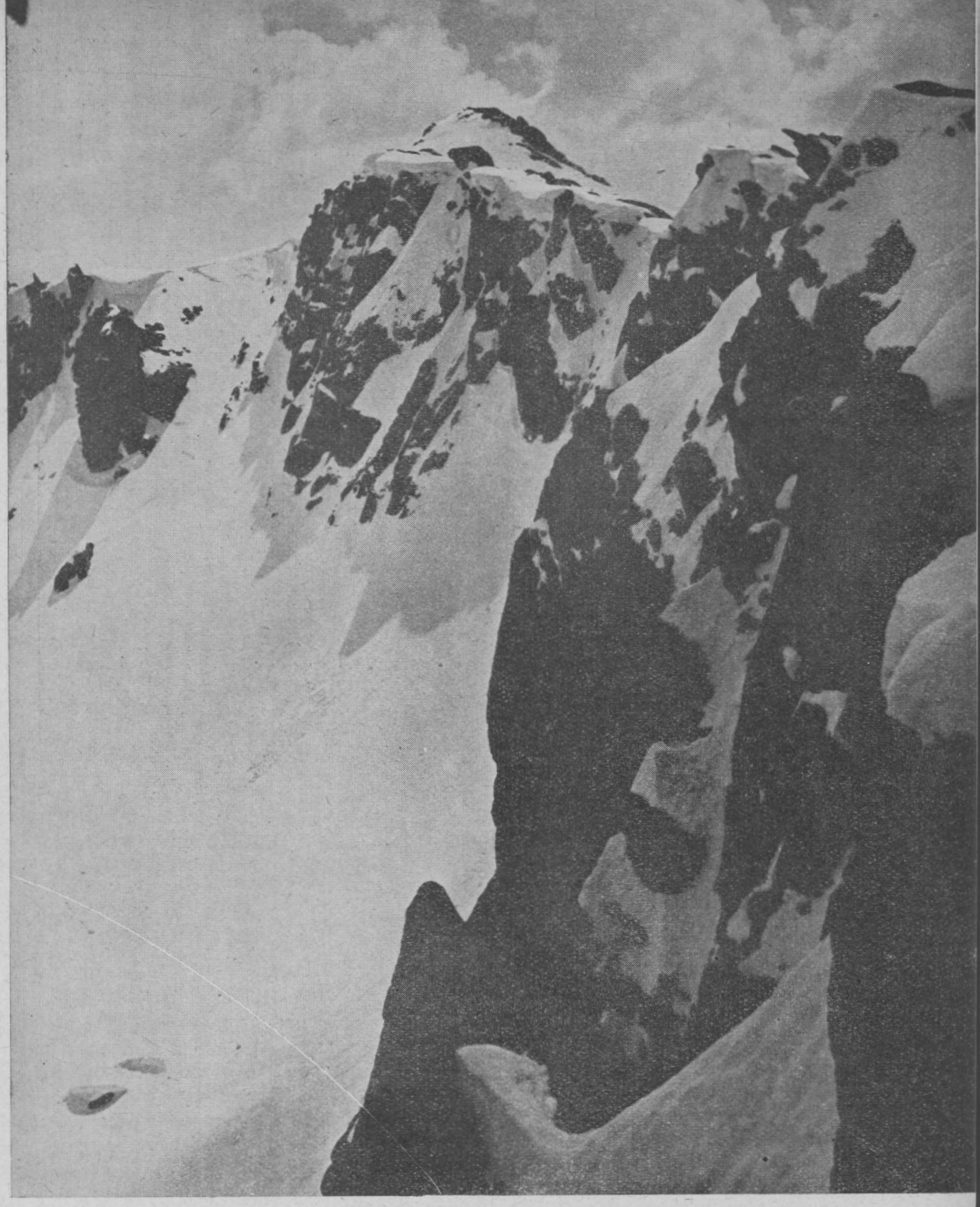

ВЪНЕЦЪТЪ НА ГРАДИНСКИТЪ ЕЗЕРА

●

РИЛА

МИРА ТОДОРИНОВА

До Пълъмия мечитъ

Слънчевъ мартенски следъ обѣдъ. Разположени удобно въ два голѣми автобуса, бързо оставяме задъ насъ столицата и навлизаме въ красивия първи Искърски проломъ. Картинитѣ се мѣнятъ една следъ друга: отъ едната страна изсѣчени канари, спускащи се стръмно, образуватъ чудновати форми; отъ другата,

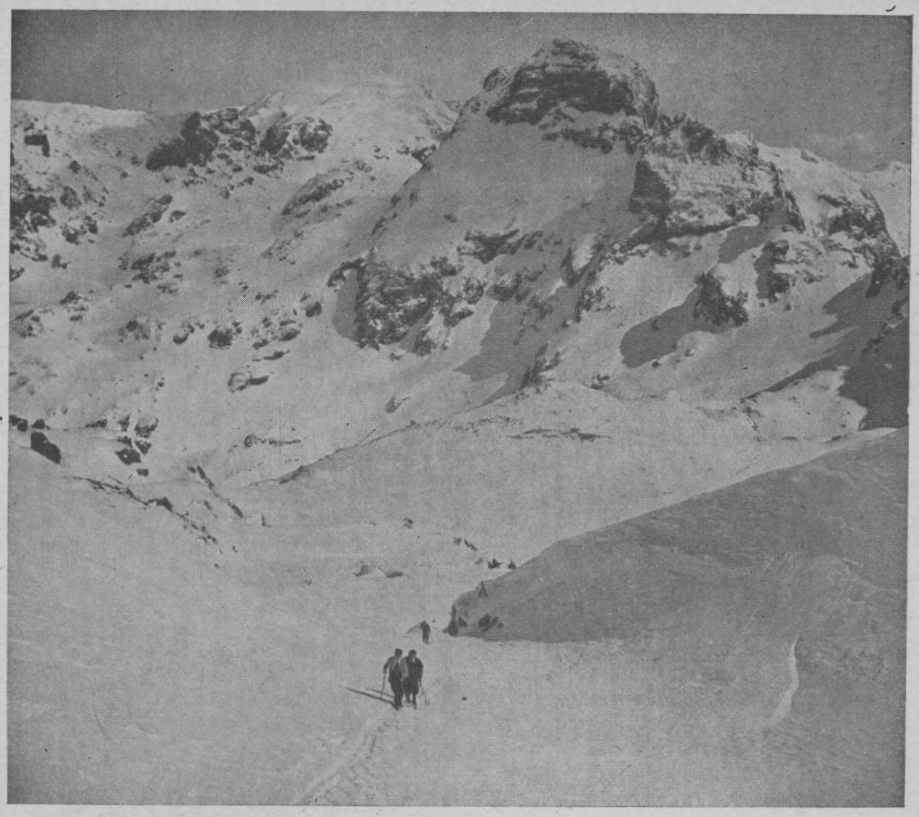

Орловецътъ
Рила
●
Си. Ненковъ

нѣкѫде долу низко, шуми рѣката и влачи малки ледени кѫсове, блъскайки пѣнливитѣ си води въ високия скалистъ брѣгъ. Предъ погледа изникватъ хълмове, отминаватъ, следъ тѣхъ идватъ други — още повисоки и по-чудновати по своитѣ каменисти форми.

Вдѣсно се възправя скала, наподобяваща жена съ дете въ рѫце, покрай която се спуска р. Ведена. Преданието разказва, че скалата представлява баба Ведена, която е била наказана да се вкамени, защото е предала на турцитѣ единъ отъ болярите на Царь Шишманъ, като имъ е посочила пѫтеката за крепостьта Урвичъ. Малко по-нататъкъ влѣво забелязваме и самитѣ развалини на крепостьта Урвичъ.

Пѫтьтъ непрекѫснато извива — на мѣста изсѣченъ въ самата скала. Всѣки новъ завой открива нова гледка, прилична на първата и все пакъ така различна отъ нея. Обраслитѣ съ низки оголени храсти ридове сѫ тъжни, но затова пъкъ слънцето весело ги огрѣва, обливайки съ злато сивитѣ канари.

Пресичаме Пасарелската котловина и неочаквано задъ единъ завой предъ насъ се разкрива Самоковското поле, въ чиято далечина се губи бѣлата лента на пѫтя, а въ дъното се възправя, така своеобразенъ по своитѣ форми, Рилскиятъ масивъ. Сега вече пѫтуваме въ права посока, безъ опасни завои, безъ високи скали и дълбоки пропасти.

Минаваме презъ с. Калково и най-сетне голѣмитѣ върби, наредени отъ дветѣ страни на шосето ни подсказватъ, че наближаваме Самоковъ. Снѣгътъ искри на слънчевитѣ лѫчи. Погледътъ свободно се рѣе по безбрѣжната бѣлота и спира при възвишенията на Плана планина.

Автобусътъ завива влѣво, минава моста надъ р. Искъръ и следъ $2^1/_2$ часа ето ни въ Самоковъ. Почиваме половинъ часъ и продължаваме нататъкъ.

Отлѣво бързо се изнизватъ кѫщуркитѣ на с. Мала Църква, пресичаме с. Маджаре и малко следъ това навлизаме въ с. Говедарци, спирайки предъ почивния домъ на Държавната печатница — „Князъ Симеонъ Търновски“.

Захластнати въ хубавитѣ изгледи, отправили погледъ къмъ далечнитѣ желани очъртания на Мальовица и веригата надъ 7-тѣ рилски езера, неусетно за насъ виолетовата вечерь се е превърнала въ тиха звездна нощь.

*

Слизаме бързо отъ автобуситѣ и нахълтваме въ приземния етажъ на зданието, кждето е трапезарията. Тукъ е много уютно: грамадни дънери весело пръщятъ въ камината и разливатъ приятна топлина. Които идватъ за първи пжть съ любопитство разглеждатъ; други почватъ да разтварятъ раницитѣ за вечеря. Отъ горния салонъ достигатъ звуци на игрива планинска пѣсень, а малката кукувица отъ тиролския часовникъ бърза да ни посрѣщне съ своето „ку-ку", „ку-ку": „Добре дошли! Часътъ е осемь, хайде на вечеря!".

Следъ опустошаване на часть отъ провизиитѣ, съ препълнено отъ красиви впечатления съзнание, прибираме се по спалнитѣ и потънали въ удобнитѣ пружинени легла, заспиваме на 1.300 метра надъ морето, всрѣдъ разкошна борова гора.

*

Свежо мартенско утро. Слънцето, токущо надникнало иззадъ островърхитѣ борове, нѣжно докосва снѣга и прави да искрятъ по него милиони снѣжни брилянти. Бороветѣ неподвижно бдятъ!

Дружината, съ ски на крака и раница на гръбъ, бавно се изнизва и навлиза въ гората. Тукъ цари пълна тишина и спокойствие. Нито едно клонче не трепва — никакъвъ шумъ; само веселитѣ ни възгласи отекватъ въ утринното снѣжно мълчание. Провираме се между бороветѣ и отъ време на време нѣкой докоснатъ отъ насъ клонъ ни посипва съ прахъ отъ снѣгъ. Тукъ-тамъ пресичаме следи отъ зайци.

Постепенно гората почва да редѣе. Слънчеви лжчи крадливо проблѣсватъ, запалвайки за мигъ разноцвѣтни огънчета по снѣжната покривка на бороветѣ, напом-

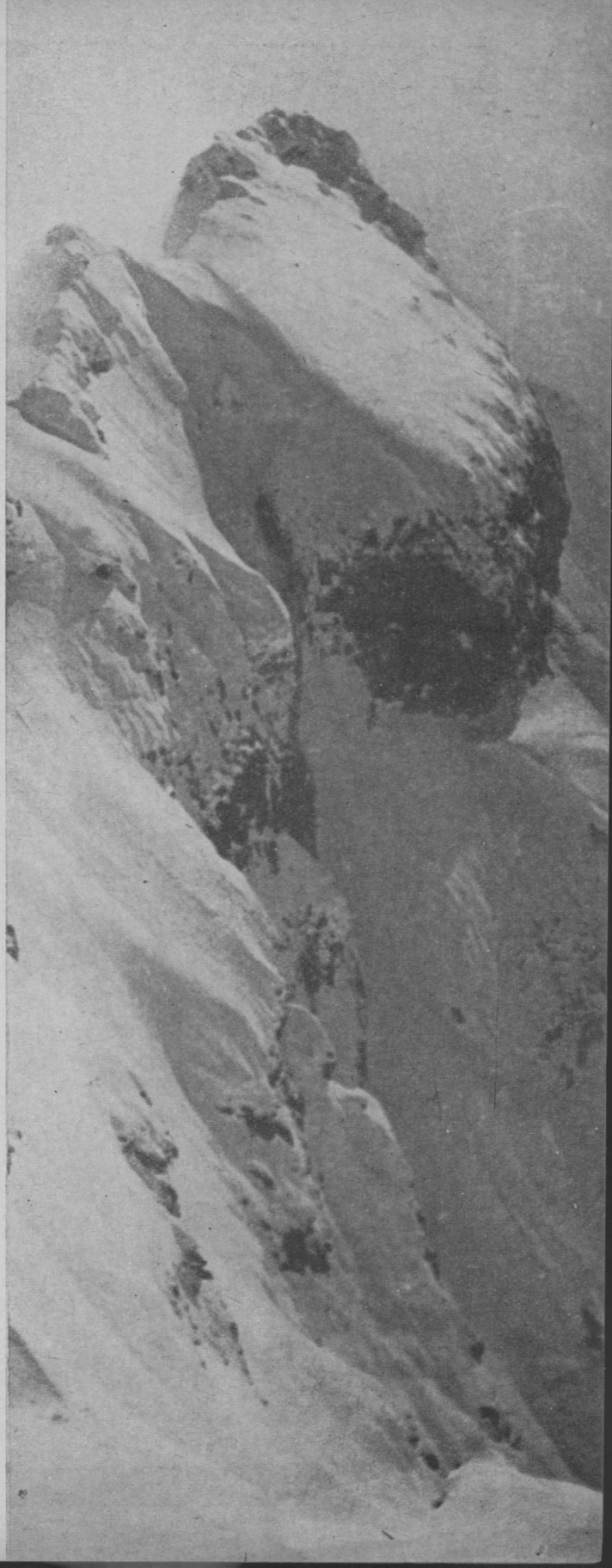

Сн. Мирончски ● Двуглавиятъ връхъ ● Рила →

Снимки
Шандурковъ

няйки трептящитѣ свещички на коледното дърво.

Унесени въ спомени за нѣкой бждни вечеръ, прекаранъ прокрай коледното дърво, неусетно сме стигнали края на гората. Бороветѣ се отдръпватъ и излизаме на огромна поляна, покрита съ чистъ непокжтнатъ снѣгъ. Какво изобилие на бѣлота и свѣтлина!

Следъ кратка почивка отново навлизаме въ гората. Сега бороветѣ по-плътно се притискатъ единъ до другъ, сплѣли клони надъ насъ, като че ли желаеши да не ни пустнатъ. Следъ ослѣпителната свѣтлина струва ни се, че вървимъ въ полумракъ. Пжтътъ постоянно извива и всѣки новъ завой носи нови приказни гледки, нови чудни красоти! Погледътъ жадно обгръща чаровнитѣ кжтчета. Забилъ връхъ въ модрото небе, борътъ все още скрива отъ насъ топлото слънце. Внезапно отъ единъ завой кржгозоръ се разширява. Предъ насъ се открива, растлало се спокойно, Самоковското поле. Долу, въ нозетѣ ни, кокетно се усмихватъ малкитѣ кжщурки на с. Говедарци, а по-нататъкъ, като стадо овце, спрѣло за пладнуване, се гушатъ една до друга, самоковскитѣ кжщи.

Продължаваме нататъкъ и следъ малко излизаме вече надъ пояса на бороветѣ, като оставяме задъ насъ хубавата вѣковна гора, заспала подъ бѣлия си губеръ.

Минаваме широкъ завой и стигаме на единственото мѣсто въ Рила, откждето се вижда източната и западната й часть. Отъ тукъ предъ погледа се разкрива наистина смайваща гледка: въ далечината величествено се възвишава Мусала; по-насамъ се издига Срѣдоносъ, а на западъ се разкрива цѣла Западна Рила. Най-вдѣсно се вижда Кабулъ. До него се редятъ се неосквернено-снѣжнитѣ си връхчета, циркуситѣ на Седемтѣ рилски езера; до тѣхъ Дамга, а предъ нея, като че ли повдигнала се на

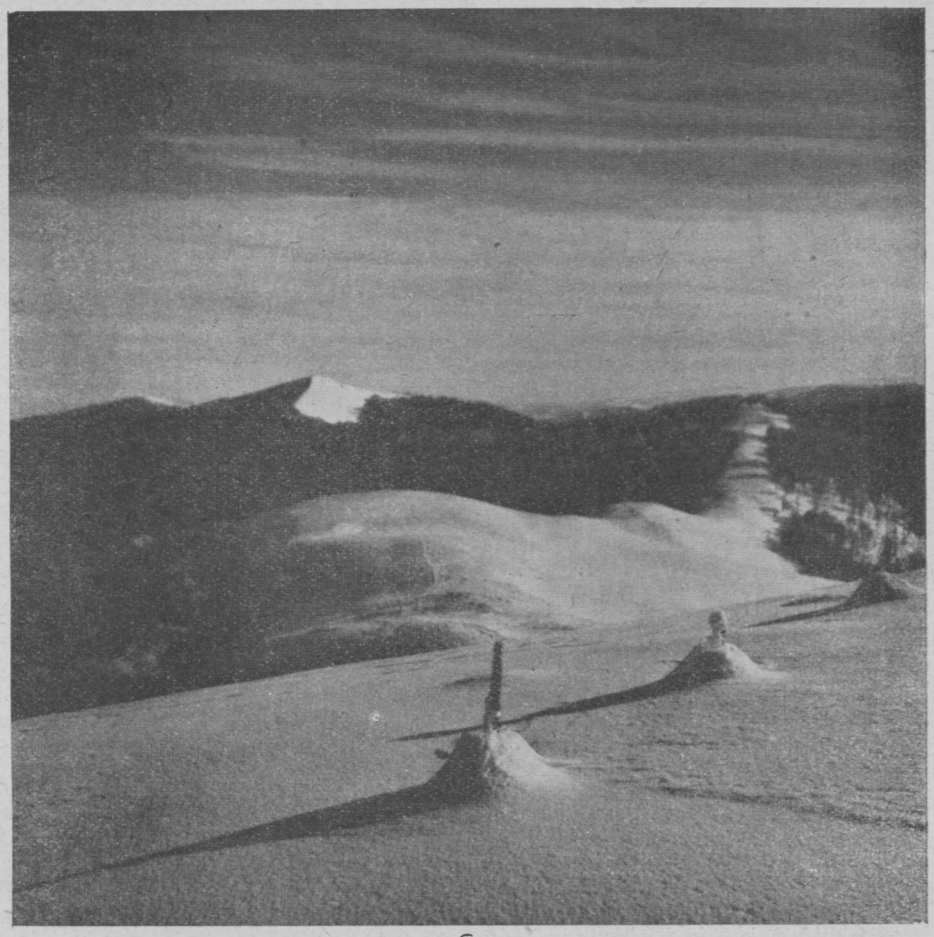

пръсти, наднича Мальовица. По-насамъ, въ прегрждкитѣ на Попова шапка се гуши Лопушки връхъ, после Малъкъ и Голѣмъ Мечитъ и най-напреденъ планъ Будачица.

Поглеждаме на западъ и въ дъното, като нѣкакво малко хълмче, ни се мръщи Витоша сърдита, че сме я изоставили днесъ. Колко малка изглежда тя, нашата Витоша, отъ височината на дивната Рила.

На северъ Стара планина и Срѣдна гора прегърнати като сестри, разпростиратъ планинската си снага. Какъ може да има толкова много красота, събрана на едно мѣсто?! Струва ни се, че ставаме малки, съвсемъ малки, предъ това великолепие отъ багри, форми и очъртания. Неволно всѣкидневнитѣ ни грижи, суета, тревоги ни изглеждатъ така малки и нищожни, така незаслужаващи всичкото внимание и жертви, които имъ отдаваме! Погледътъ се рѣе далечъ, далечъ... Устнитѣ шепнатъ възторжени слова; сърдцата радостно туптятъ; гърдитѣ съ надежда вдишватъ кристално-чистия въздухъ...

Съ мжка откжсваме погледъ отъ тази незабравима гледка, за да продължимъ пжтя и следъ половинъ часъ да бждемъ въ малкия царски ловенъ дворецъ, сгушенъ надъ връхъ Срѣдоносъ.

*

Дванадесеть часа на обѣдъ. Подкрепили се при гостоприемния пазачъ на царския ловенъ дворецъ, раздѣляме се на две групи; едната ще мине презъ мѣстностьта Преслапъ, а ние — 8 души, поемаме къмъ Голѣмия Мечитъ.

Изкачваме се около половинъ часъ и следъ едно последно усилие по стръмнината, изкачаме на билото.

Предъ насъ Срѣдна гора и Стара планина диплятъ склонове, очъртани отъ тъмни виолетово-сини линии. Влѣво Витоша, раз-

булила замъглено чело, не е вече така сърдита. Слънцето неусетно се е скрило задъ памучно-сивитѣ облаци и въ тази полусѣнка очъртанията добиватъ още по-голѣма дълбочина. И най-малкитѣ хълмове ясно се отдѣлятъ единъ отъ другъ — по-близкитѣ потъмни, по далечнитѣ по-бледи. Като покрити съ огромни постелки, извезани отъ трудолюбивата българска ржка, се ширятъ долу, въ низината, поля и ниви.

Обръщаме погледъ на изтокъ. Взорътъ пъпли по долината на Лѣви Искъръ, прѣсича долината на Бѣли Искъръ, изкачва се нагоре и спира върху величествената Мусала. Предъ нея сериозно ни поглежда връхъ Пчелинъ. На югъ Погледецъ (Йозола) възправя гордо чело, а въ съседство съ него Водни чалъ (Сучалъ) започва бавно да се обвива въ мъгли. Гледаме и нѣмаме сили да откжснемъ очи отъ това приказно видение, поднесено ни така щедро и неочаквано отъ дивната Рила.

Изпращаме последенъ поздравъ къмъ първия Рилски връхъ, който скоро ще се скрие отъ погледа и продължаваме нататъкъ, къмъ нашата днешна цель.

Докато сме се любували, времето незабелязано се е промѣнило. Леки мъгли почватъ да лазятъ по върховетѣ. Вѣтърътъ упорито ни блъска и се мжчи да ни препрѣчи пжтя: фучи, мѣта се, хвърля въ очитѣ ни снѣгъ и най-сетне, безсиленъ да спрѣ нашия устремъ, отминава нататъкъ, за да профучи край скалитѣ на Будачица и на тѣхъ да излѣе гнѣва си.

Макаръ и бавно, ние все напредваме. Става студено. Обвити въ нашитѣ връхни дрехи, отъ насъ се подаватъ навънъ само очитѣ и носътъ. Никой вече не приказва. Не се чуватъ весели закачки и всички прилежно следваме партината на първия. Снѣгътъ е дълбокъ и уморително се разбива.

Стигаме въ подножието на Будачица. Новъ пристжпъ на вѣтъра затруднява движението. Напредналото време ни кара да се откажемъ отъ изкачването на върха, което е особено трудно при настаналата буря и продължаваме нататъкъ, като по хоризонталъ държимъ северния му склонъ, движейки се по посока на Голѣмия Мечитъ. Вѣтърътъ продължава свирепо да вилнѣе всрѣдъ пустинно снѣжното поле. Никакъвъ признакъ на животъ. Само скали и снѣгъ, вѣтъръ и облаци и всрѣдъ тази безутешна ширь низъ отъ осемь души, бавно придвижващи се напредъ!

Три часа следъ обѣдъ. Оставили задъ насъ Малкия Мечитъ, най-сетне следъ 3-часовъ непрекжснатъ ходъ, въ борба съ виелицата и снѣга, ето ни на Голѣмия Мечитъ. Всички сме доста изморени. Иска ни се да поспрѣмъ и отпочинемъ, но силниятъ вѣтъръ все още не ни оставя на мира и гонени отъ него, почваме спускането.

*

Следъ дългото и уморително изкачване колко е приятно да се отпустнешъ на скитѣ и безъ никакво усилие да се оставишъ да бждешъ носенъ отъ тѣхъ. Снѣгътъ е много добъръ: образуваната отъ по-рано ледена кора не позволява затъването, а падналата отгоре тънка покривка новъ снѣгъ дава възможность да оставяме задъ насъ облаци отъ снѣжна прахъ. Единъ, два, три завои, после още; пейзажитѣ бързо се мѣнятъ: нови образи, различни очъртания! Навлизаме въ вѣчно зеления клекъ, който отслабва малко силния вѣтъръ. Пжтътъ се провира между борчетата. Бързо се гонимъ единъ следъ другъ. Все по-далечъ и по-далечъ остава задъ насъ Голѣмия Мечитъ. Слънцето отново се мжчи да пробие облацитѣ и ни постопли.

Предъ едрата борова гора се спираме за да се съберемъ и отпочинемъ. Приказнитѣ впечатления, чуднитѣ картини, особенитѣ преживявания, набрани презъ деня, се тълпятъ безъ редъ въ съзнанието и ни каратъ да потрѣпваме, при мисъльта за тѣхъ.

Продължаваме спускането презъ гората. Все нови и нови красиви кжтчета ни разкрива щедрата Рила. Отъ дветѣ ни страни стройни борове извишаватъ снаги, цѣлитѣ обкичени съ снѣгъ, устремили върхове къмъ небето. Леки следи ни сочатъ, че нѣкой другъ скиоръ е миналъ преди насъ. Пжтътъ непрекжснато извива и ни отвежда все по-низко и следъ малко предъ насъ се показва между дърветата Почивния домъ.

Часътъ е вече петъ следъ обѣдъ. Време е за тръгване. Събрани въ трапезарията,

Голѣмиятъ Мечитъ ● Рила

всички бързатъ, суетятъ се насамъ, нататъкъ; едни стѣгатъ раницитѣ, други закусватъ, трети почиватъ.

Следъ многократни напомнювания и подканвания, излѣтницитѣ сж готови. Натоварваме раницитѣ и скитѣ върху двата автобуса, живо скачаме вжтре и потегляме обратно, като отнасяме въ душата си спомена за единъ чуденъ день.

Отправили погледъ презъ малкитѣ прозорчета на автобуса къмъ порозовѣлитѣ отъ пурпурния залезъ върхове, мълчаливо се сбогуваме съ хубавата Рила и съ настжпването на тихата теменужена вечерь, като че ли нѣкаква тжга ни завладѣва, тжга по бѣлото снѣжно мълчание, по-голѣмитѣ мждри борове, по малкитѣ зайчи следи, по огромнитѣ канари и величественитѣ върхове; тжга по шепота на планината, по пѣсеньта на вѣтъра; тжга по всичката красота, която оставяме задъ насъ и която надали скоро отново ще видимъ.

Професоръ НИКОЛАЙ СТОЯНОВЪ

ПЛАНИНСКИ ПРЕДВЕСТНИЦИ НА ПРОЛЕТТА

Настжпването на пролѣтьта, въ условията на умѣрения климатъ, означава за растителния свѣтъ края на физиологичната почивка, въ която растенията прекарватъ зимата. Тази почивка отъ физиологично гледище представлява състояние на „vita minima", при което въ растенията продължаватъ бавно да текатъ жизнени процеси и ставатъ невидими за човѣшкото око промѣни.

Една люлякова или сливова клонка, следъ като е изгубила наесень листата си, изглежда отвънъ точно така, както и рано напролѣть. Опитайте обаче да събудите наесень една преминала въ почивка клонка. Ще се увѣрите, че клонката упорито не се събужда, при все че е потопена въ вода и е поставена на топло и на свѣтло. Повторете сжщия опитъ въ края на зимата или рано напролѣть и клонката бърже ще се събуди и ще разцъвне, дори и тогава, която я поставите при по-низка температура, отколкото при есенния опитъ. Презъ този промеждутъкъ време въ клонкитѣ е станала нѣкаква вжтрешна промѣна, която улеснява събуждането имъ. Че се касае до известни физико-химични промѣни, това показва практиката на тъй нареченото „форсиране", състояще се въ това, че дървеснитѣ клонки могатъ искуствено да бждатъ принудени да се събудятъ преди време, като върху тѣхъ

Снимкитѣ сж отъ П. Шандурковъ.

се действува съ различни физически и химически срѣдства (съ висока и низка температура, паритѣ на етера, ацетиленъ, изкуствено освѣтление, рентгенови лжчи и др.).

При настжпването на пролѣтьта дърветата сж вече подготвени за събуждане. Най-първото имъ събуждане е обаче сжщо така единъ чисто вжтрешенъ процесъ, невидимъ отъ вънъ, но въпрѣки това лесно достжпенъ за наблюдение. Много отъ нашитѣ дървета къмъ настжпването на зимата натрупватъ въ дървесината си запасна храна, въ видъ на скорбѣла. Първото събуждане се състои въ мобилизирането на тази запасна храна, заради предстоящето развитие и нарастване на пжпкитѣ. Тогава въ дървеснитѣ тъкани се събуждатъ ензими, които хидролизиратъ скорбѣлата и я превръщатъ въ захарь. Захаренъ разторъ тръгва по дървеснитѣ цеви отдолу нагоре, за да послужи като храна за сжбуждащитѣ се пжпки. Ако тогава се пробие дупка въ стеблото на *брѣзата*, отъ него изтича бистръ сладъкъ и ароматенъ сокъ. Въ сверните страни брѣзовиятъ сокъ се събира, сгжстява се чрезъ нагрѣване и се употрѣбява за пиене. Сжщо и нашитѣ *кленове,* а измежду тѣхъ особено *шестилѣтъ*, съдържатъ рано напролѣть сладъкъ сокъ, отъ който, презъ времето на Наполеоновитѣ войни, въ Срѣдна Европа сж били правени опити за получаване на захарь. Особено богатъ съ сладъкъ сокъ, съдържащъ до 3·6 % захарь, е известниятъ американски *захаренъ кленъ*. Сокътъ му е толкова изобиленъ, че отъ едно голѣмо дърво получаватъ рано напролѣть (когато наоколо още лежи снѣгъ) до 40 литра сладка течность, отъ която изваряватъ около $1^1/_2$ кгр. кленова захарь, особено ценена въ американското сладкарство.

Подготовителни вжтрешни промѣни се извършватъ въ едни дървета по-бързо, въ други по-бавно. По тази причина и еднитѣ дървета се разлистватъ или разцъвтяватъ по-рано, другитѣ по-късно. Отъ нашенскитѣ дървета особено рано се събуждатъ *върбитѣ* и най-вече *ивата*, която поради това е особено ценна за пчеларството. Много покъсно се събуждатъ *букътъ* и *джбътъ*. Измежду горскитѣ храсти първа се събужда *лескота*, а сжщо и цвътящето съ ароматнитѣ червени цвѣтове отровно храстче, наречено *„вълча ягода“*. Въ парковетѣ и градинитѣ рано напролѣть се покрива съ жълти цвѣтове *форзицията*. Отъ овощнитѣ *бадемътъ* изпреварва всички други.

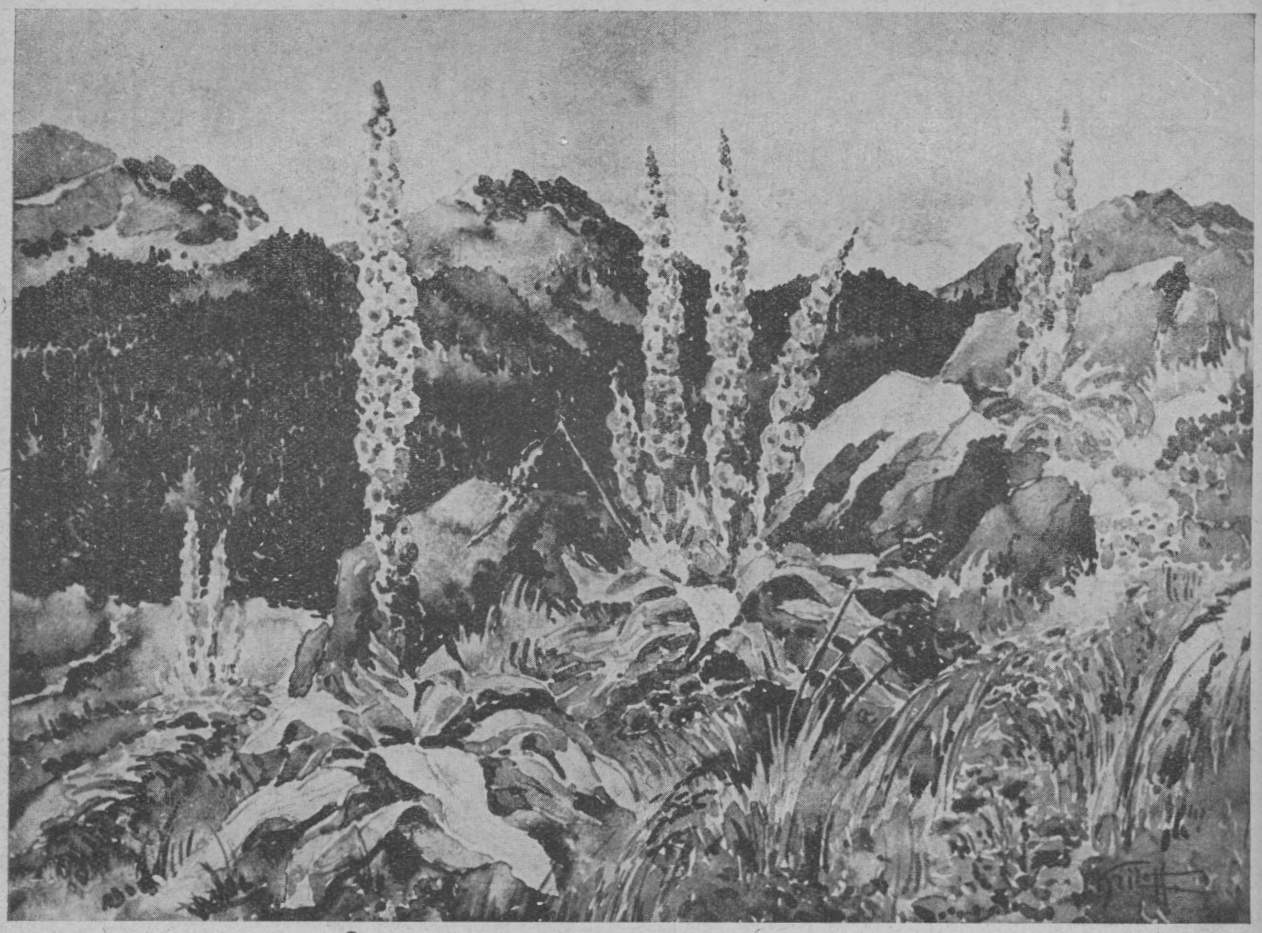

Акварелъ Иванъ Криловъ — Витоша, къмъ Фонфонитѣ ● Лспени

Промѣни отъ подобно естество стават и въ презимуващитѣ тревисти растения, а именно въ подземнитѣ имъ коренища, грудки, луковици и пр. И тукъ сжщо така необходимитѣ подготовителни процеси се извършватъ въ едни растения по-бързо, въ други по-бавно. Поради това и пролѣтното развитие на разни треви и цвѣтя става въ различно време.

Въ нашата природа тѣзи процеси сж особено кратки въ една група цвѣтя, обитаващи почвата на широколистенитѣ гори, а особено на *буковитѣ*. Тѣзи растения сж приспособени съ цѣлата ритмика на развитието си къмъ ритмиката на гората, въ този смисълъ, че подготовителнитѣ физиологични процеси, необходими за пролѣтното развитие на тѣзи растения, ставатъ въ значително по-кратко време, отколкото у горскитѣ дървета, въ чиято сѣнка тѣ растатъ. По тази причина тѣзи растения бързо се развиватъ съ първото настжпване на топли пролѣтни дни и цъвтятъ преди гората да е отворила листата си. Тогава слънчевитѣ лжчи още свободно навлизатъ въ гората между безлистнитѣ дървета и вследствие на това тревиститѣ растения, обитаващи горската почва, иматъ достатъчна свѣтлина, за да могатъ да асимилиратъ. Докато дърветата отворятъ листата си и образуватъ свойствената на буковата гора дълбока сѣнка, тѣзи тревисти растения сж вече завършили развитието си и преминали.

Всѣки любитель на природата знае, че люлинскитѣ *кокичета* цъвтятъ въ гората, когато наоколо снѣгътъ още не се е на-

пълно стопилъ. Почти едновременно съ тѣхъ цъвти *кукурякътъ*, а само малко по-късно се събуждатъ и *синчецътъ*, *пролѣтнитѣ теменужки*, *игликитѣ*, *медуницата*, *самодивското цвѣте*, *потайничето*, *сѣсънкитѣ*, *кошничкитѣ* и редица други. Когато тѣ цъвтятъ, насѣкомитѣ сж още малко и поради това надпреварването на цвѣтята въ привличането на насѣкомитѣ, извършващи опрашването, е особено голѣмо. Това е причината за яркитѣ багри и относително голѣмитѣ размѣри на горскитѣ пролѣтни цвѣтя. Тѣзи качества се налагатъ още повече, поради сравнително по-слабата видимость на малкитѣ предмети въ гората. Отъ друга страна, слабата подвижностъ на въздуха въ гората е причина, тамъ да преобладаватъ цвѣтя, опрашвани отъ насѣкомитѣ, а не отъ вѣтъра.

Къмъ сходна биологична група принадлежатъ и пролѣтнитѣ *минзухари*, само че тѣ сж нагодени къмъ ритмиката на ливадната растителность. *Минзухаритѣ* се развиватъ и цъвтятъ преди да се е издигнала тревата въ ливадата, а когато тревата израстне, *минзухаритѣ* сж вече прецъвтѣли и се губятъ въ тревата. Въ България растатъ нѣколко вида жълти и сини *минзухари*. Лилавиятъ планински *минзухаръ* на пролѣтъ съ хиляди цъвти въ планинскитѣ поляни и още до късно презъ лѣтото продължава на голѣми групи да цъвти край топящитѣ се прѣспи.

Рано напролѣть се явява и още една биологична група първи пролѣтни растения, които се срѣщатъ изъ нивитѣ и орницитѣ, край човѣшкитѣ жилища и пжтища или по сухитѣ нагрѣвани отъ слънцето полянки. Това сж пролѣтнитѣ *ефемери*, растения които тепърва се развиватъ отъ семето, бързо израстватъ, цъвтятъ и преминаватъ, преди да се е развила другата растителность. Нѣжнитѣ имъ коренчета не сж нагодени да прекарватъ почивка подъ земята и цѣлото растение загива, следъ като узрѣятъ семената му. Само семената му оставатъ да лежатъ, пръстнати по земята и постепенно затъквани отъ дъждовната вода въ почвата. Тѣ почиватъ тамъ чакъ до идната пролѣть, като чрезъ бавни вжтрешни физиологични промѣни се подготвятъ къмъ ново бързо пролѣтно развитие.

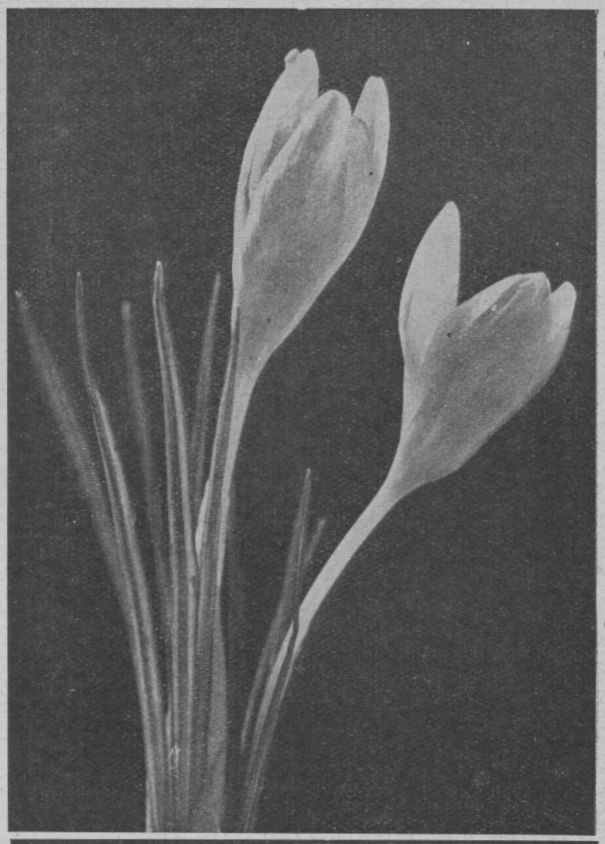

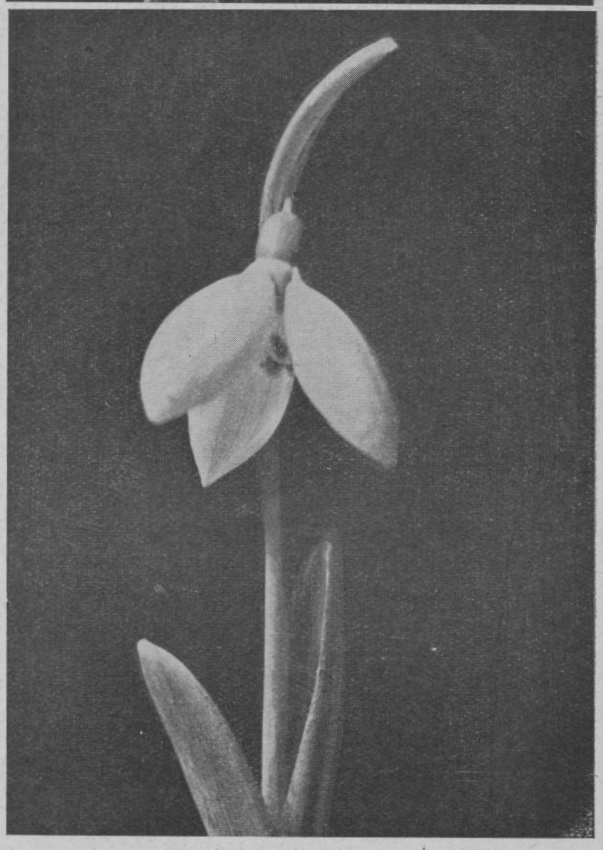

Поради краткия си животъ, тѣ не успѣватъ много да порастнатъ и оставатъ дребни.

Въ тази категория спада малката пролѣтна *гладница*, цъвтяща съ дребни бѣли цвѣтчета, разни видове синьо-цъвтящи *великденчета*, червенитѣ *гьорговчета*, дребната едногодишна *ливадина* и други.

Другитѣ нашенски растения извършватъ развитието си по-бавно. Следъ като завършатъ зимната си почивка или като покълнатъ отъ семето, тѣ започватъ да растатъ, като образуватъ все нови листа. Тѣзи листа, чрезъ асимилация на въгледвуокиса, натрупватъ все нови строителни материали и растението продължава да расте. Такива растения завършватъ развоя си и цъвтятъ покъсно, когато пролѣтьта е встжпила вече въ пълната си сила. Тѣ сж по-високи и посилно развити, въ сравнение съ първитѣ пролѣтни цвѣтя. Тѣ сжщо така пъстрѣятъ съ различни багри и се надпреварватъ въ привличането на насѣкомитѣ, но понеже сж много и се явяватъ всрѣдъ масата отъ зеленина, тѣ по-малко ни радватъ отколкото нѣжнитѣ, крѣхки и весели първи предвестници на пролѣтьта, които толкова приветно ни посрѣщатъ, всрѣдъ току-що събудилата се природа.

ВИТОША

Царство на омая
пленява мойтѣ взори,
и всичко що поглеждамъ
на свой езикъ говори:

надъ нѣжна незабравка
омайниче се свежда,
а скромна теменужка
свѣнливо ги поглежда;

всрѣдъ сочната тревица
цвѣтчета пъстрооки
въ килимъ превръщатъ сякашъ
полянитѣ широки.

Тамъ славей чурулика,
а другъ отвѣтъ му дава —
на любовьта пѣвеца
лѣй трели до забрава.

Поточета пѣнливи
съ водата си сребриста
прохлаждатъ, освежаватъ
челото на туриста.

Когато сутринь рано
подъ тебе се разстила,
море безбрѣжно, тихо
отъ облаци и свила,

надъ тебъ сж висинитѣ,
бледнѣе тамъ луната,
на изтокъ руменѣе
усмихната зората,

когато ти се кжпешъ
въвъ слънцето златисто,
лжчитѣ му те милватъ,
небето е тъй чисто,

кога пълзятъ немирни
къмъ Каменъ-дѣлъ мъглитѣ,
и бързатъ да обвиятъ
съсъ тайнственъ воалъ скалитѣ,

азъ пѣя вдъхновена,
ликува ми душата,
а ехото планинско
отеква въ далнината.

ЕЛПАНА

ПОБЕДАТА НАДЪ МАЛЬОВИЦА

Чукъ, чукъ. . .
Що ли въ ранна утринь
Безмълвнитѣ недра
На „Рупитѣ“ отгласятъ?
Рутятъ ли се скали,
Отъ трона недостжпенъ
На орела или
Камъкъ подъ краката
На козата
Подхлъзва се и пада,
Отъ скатъ на скатъ.

Чукъ, чукъ. . .
Какво — запитва „Великанътъ“
Нарушава вѣковния ни сънь?
Мълчатъ „Елени връхъ“,
„Орловецътъ“, „Купнитѣ“,
И само тѣхнитѣ очи —
Кристалнитѣ води
На езерата,
Тревожно гледатъ
Въ мрачината,
Тукъ да зърнатъ
Чудовището
Или възвишений духъ
Що неспирно чука. . .

Чукъ, чукъ. . .
Зачестяватъ
Победни удари на чука.
Пълзятъ нагоре
И гвоздеи забиватъ
Безстрашнитѣ планинци тука,
На „Мальовица“
По девствената грждь,
Която днесъ тѣ ще победятъ.
Смущение настжпва
Всрѣдъ планински каменъ миръ,
Кога при първи слънчеви лжчи
Гигантитѣ съзиратъ,
Отъ нейнитѣ очи,
Че блѣстятъ и ронятъ се сълзи.
А безсилни сж, силний духъ
Отъ тука да прогонятъ.
Затуй обетъ й даватъ
Нѣвга дань да взематъ,
Сълзи й да изкупятъ.

МИРОНСКИ

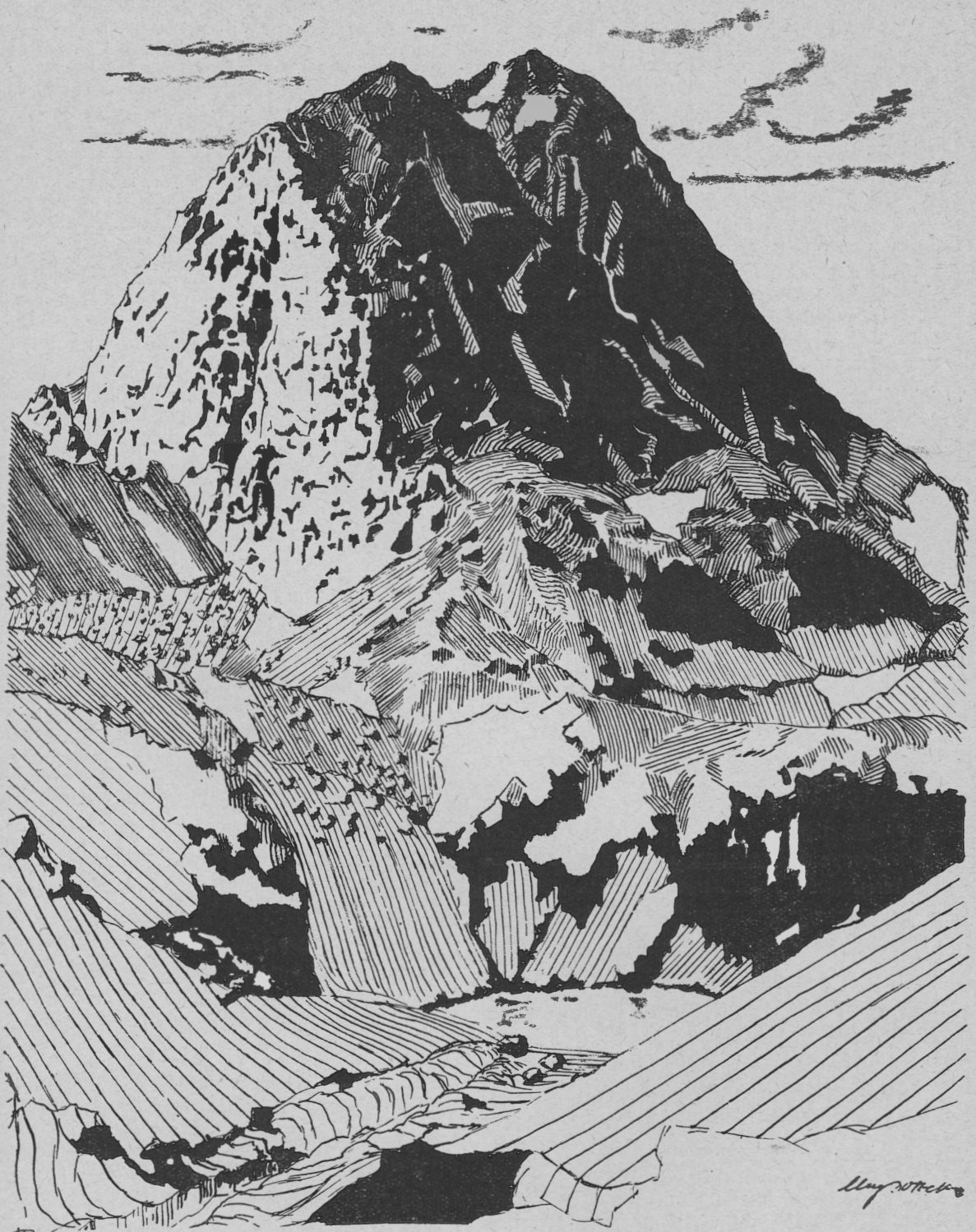

СКИЦА МИРОНСКИ

МАЛЬОВИЦА — РИЛА

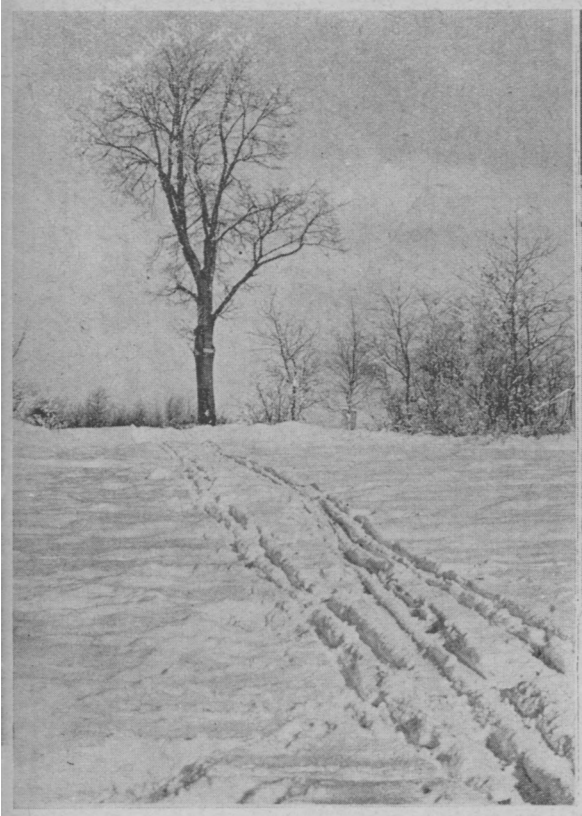

Пътят ѫ

Текстъ и снимки

Познавамъ кѫтъ край родния ми градъ. Красива долина е. Отвредъ отъ хълмове е оградена. Това е моятъ малъкъ край, който презъ всѣки день на годината принадлежи на моето сърдце.

Къмъ него води пѫть. Пѫть презъ гора, подъ клони. Презъ всѣко време съмъ вървѣлъ по този пѫть. Презъ пролѣтьта, когато по клонитѣ въ гората се разпукваха нѣжнитѣ пѫпки на листата. Презъ лѣтото, когато гѫстата му сѣнка ме пазеше отъ слънчевия зной. Презъ есеньта, когато тъжно шумолѣха листата подъ стѫпкитѣ ми и гората издигаше високо голитѣ си клони къмъ небето. Презъ зимата, когато дебелъ скрежъ украсяваше всѣки стрѫкъ и клонъ.

И най-обикнахъ зиме да вървя по пѫтя къмъ долината.

Моитѣ ски минаваха по него презъ непокѫтнатъ снѣгъ. Азъ вървѣхъ по него въ ясно зимно утро, въ тъмни нощи, презъ мъгла, или облѣнъ отъ свѣтлината на луната. По него вървѣхъ когато тихо валѣше новъ снѣгъ, въ мразъ, виелица, презъ кишавъ, мръсенъ снѣгъ; презъ мартъ, когато само на мѣста се бѣлѣеха парчета снѣгъ, до които първитѣ кокичета свѣнливо показваха бѣлитѣ си главици.

Обичамъ този хубавъ пѫть! Може би за туй сърдцето ми трѣбваше да изживѣе по него най-бурнитѣ си пожелания и да превъзмогне най-мъчителното помирение. Затуй може би, трѣб-

По хижата

КАРЛЪ ВИЛНЕРЪ

Гората край Русе

ваше да изблѣнувамъ по него всичката вѣра и въжделения на младежкитѣ си години.

Азъ вървѣхъ по този пѫть къмъ долината, въ часове на най-голѣма радость и въ часове на най-голѣма скрѫбь.

Долината стана моятъ втори домъ.

И азъ поведохъ най-добритѣ си приятели къмъ тая долина, къмъ хижата, къмъ самотнитѣ до тогава бѣли поляни. И други дойдоха много, много въ този хубавъ край... Веселие, глъчь отекватъ днесъ въ гората и всички, всички, идватъ пакъ.

А въ хижата! Тазъ радость помня, знамъ я. Щастливци нѣколко елха, окичвали сме съ свѣтящи очи. Въ студени нощи, край огъня и димящъ чайникъ, изказахме си най-хубавитѣ спомени отъ живота. Трапеза скромна дѣляхме; на твърдия наръ, опрѣни гръбъ до гръбъ спѣхме. Другари.

Затуй обичамъ тоя хубавъ край и хижата и моитѣ другари. Може би нѣкога не ще мога вече да отида въ този край. Ще остарѣе сърдцето, ще увѣхне тѣлото. Но азъ съмъ увѣренъ, че въ паметьта си пакъ ще вървя по пѫтя презъ гората къмъ хижата: въ ясно зимно утро, да посрѣщна слънцето, когато позлати съ свѣтлината си далечнитѣ бѣли поляни.

И ако тамъ въ долината всички ме посрѣщнатъ като чуждъ, азъ все пакъ знамъ — гората, долината и азъ, ние ще се познаемъ.

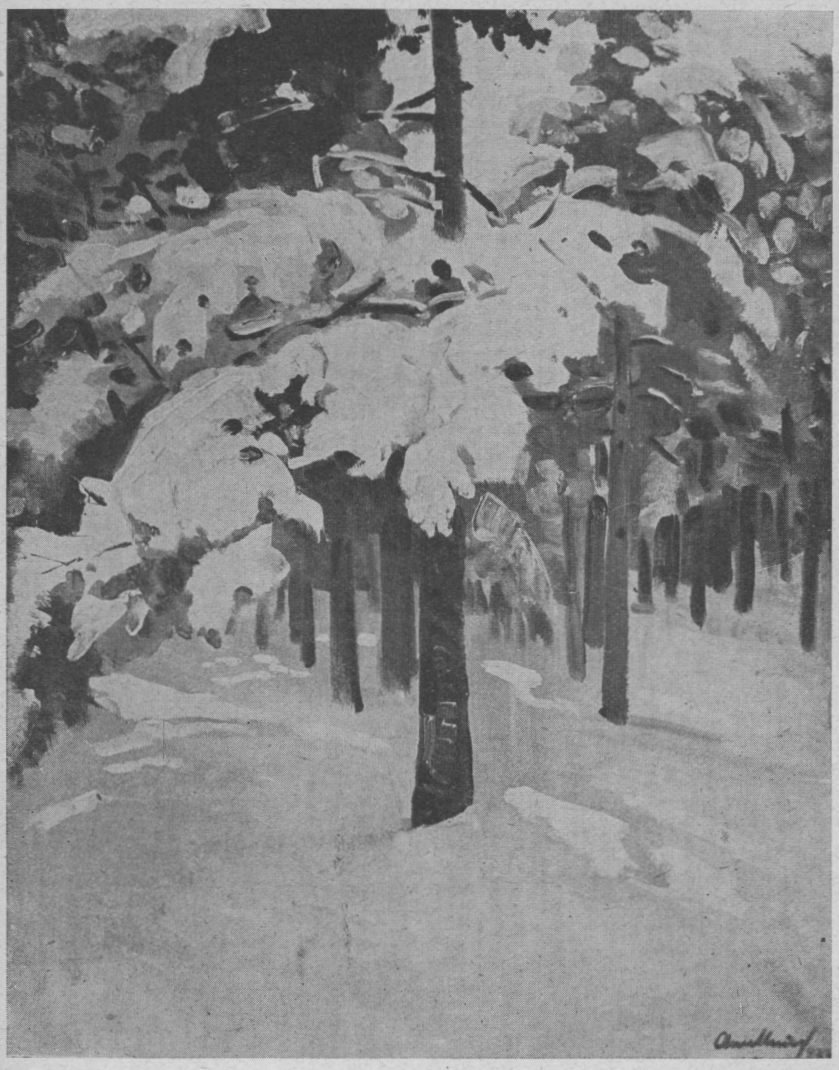

Атанасъ Миховъ ● Зима

КАРЛЪ ЙОРДАНОВЪ

ПЛАНИНАТА и живописта

Природата е винаги вдъхновителка на човѣка. Въ нея той намира преди всичко възвишената и съвършена красота, въ нея той вижда сжщо величави и буреносни вълнения, както и чудно спокойствие. Природата обайва взора и опрѣснява душитѣ, тя изпълва сърдцата съ най-хубави чувства и пориви! Всѣка тревичка, всѣко дърво, бистриятъ потокъ, необятниятъ просторъ — всичко това като въ вълшебна хармония ни говори надъ всичко за величието на Бога. Възторженото чувство, създадено въ душитѣ на хората отъ могжществото на природата, е изказано не само отъ голѣмитѣ майстори на словото и живописьта, но и отъ простия народъ, който живѣе съ нея и чрезъ нея, като може дори да се каже, че той най-дълбоко чувствува нейното неизмѣнно величие и красота. Одухотворявайки я въ живи образи, народътъ излива чувствата си и обичьта си къмъ нея въ чудно хубави пѣсни, които сж истински бисери на истинско творчество.

Въ живописьта, пейзажътъ се явява малко по-късно (у насъ презъ 1904 г.), като обектъ за самостоятелна картина. Първоначално той служи като фонъ на картината, било тя композиция или портретъ. Едва въ началото на XIX вѣкъ, една група художници напускатъ ателиетата си и отиватъ да работятъ всрѣдъ природата. Тѣ отиватъ въ гората, търсятъ нейнитѣ пре-

Атанасъ Миховъ ● Маслени бои ● Витоша

лести, въ сѣнка и свѣтлина — нейнитѣ контрасти. Рисуванитѣ пейзажи не сж вече декори за една сценария отъ фигури, не вече декоративенъ фонъ, не представяне на една географична особеность, а самостоятеленъ обектъ съ своя опредѣлена стойность. Това е групата на така наречените „Барбизонци“ — Коро, Руссо, Дюпрѐ, Миле и др. По-късно, къмъ края на XIX вѣкъ, се явяватъ импресиониститѣ, за които найглавната цель въ творчеството имъ е предаване свѣтлината въ природата — свѣтлина и багра.

Така художницитѣ се обръщатъ все повече и повече къмъ заобикалящата ги природа, тѣ търсятъ простора на равнината, могжеството на височината, трептящия въздухъ, лазурното небе... Отъ низинитѣ тѣхнитѣ погледи се отправятъ нагоре къмъ ведритѣ планини. И дори нѣкои художници отишли въ планинитѣ оставатъ тамъ, слугжатъ имъ съ преданость и любовь и не слизатъ вече долу. Единъ Сегантини, роденъ въ Алпитѣ, се връща наново въ тѣхъ и не напуска вече обичната планина. Той заработва съ голѣма любовь, свойствена само на художника-планинецъ, въ Горни-Енгадинъ, близо до Малоя-пасъ, своитѣ високопланински пейзажи. Той рисува заобикалящитѣ го снѣжнобѣли планински вериги, блѣстящи на слънчевата свѣтлина и чиито контури така чудно остро се очъртаватъ въ бистрия студенъ въздухъ. Съ голѣмо умение той изобразява живота на тихитѣ, работливи планинци, заети съ своя непосиленъ плодоносенъ трудъ. Той рисува забутанитѣ хижи на овчаритѣ и жълто-зеленитѣ поляни, надъ които стърчатъ ослѣпително бѣлитѣ глечери. Сегантини, голѣмиятъ художникъ, бѣ създатель и водачъ на групата художници, които откриха красотата въ планината.

Хр. Йончевъ-Крискарецъ ● Скакавецъ — Рила

година, е тази на Константинъ Щъркеловъ. За този почитатель на нашата планина и за неговото акварелно изкуство се е толкова много писало, че едва ли е нуждно и ние да си кажемъ мнението.

Идва и Йорданъ Гешевъ. Макаръ и твърде младъ, впустналъ се въ опасната область да броди по нашитѣ планини зиме и лѣте и да рисува, презъ октомврий м. г. той организира вече своята четвърта самостоятелна изложба въ столицата, изнасяйки междувременно и петь такива въ провинцията. Голѣмъ майсторъ на снѣга. Той е е истински художникъ-планинистъ. Рисува почти изключително високата планина и то зиме. Голѣмъ познавачъ на багрената сила на освѣтения или засѣнченъ снѣгъ, нашиятъ печатъ го бѣ нѣкжде назовалъ „поетъ на снѣга“. Даденитѣ тукъ негови репродукции не сж излагани.

Самостоятелна изложба въ крайнитѣ дни на 1940 год. уреди и Здравко Александровъ. Роденъ и израстналъ въ Ломъ, въ съседство на пълната равнина, Здравко Александровъ се е отдалъ въ своето художество напълно на планината, вѣроятно по силата на вѣчното начало, че „човѣшката душа се стреми къмъ това, което ѝ липсва“. Оттукъ и неговото особено пресъздаване на планинския миръ — въ неговата палитра се виждатъ повече земленитѣ тонове. Мотивитѣ му сж главно изъ Родопитѣ, които той рисува съ особена, своя вещина.

Презъ мартъ т. г. изнесе четиринадесетата си по редъ изложба и плодовитиятъ художникъ-планинистъ Иванъ Криловъ. Следвалъ различни школи въ страната и чужбина, г-нъ Криловъ си е извоювалъ една своя техника, която придава на пейзажитѣ му особена реалность.

ПАВЕЛЪ ДЕЛИРАДЕВЪ

Народни повѣрия за Рилскитѣ езера

Повече отъ 150 езера пълнятъ коритата на Великата Рилска пустиня. Това сж синитѣ гължбови очи на високата планина. Тѣ внасятъ веселость всрѣдъ мрачнитѣ върхове и скалаци, що ги окржжаватъ. Безъ тѣхъ високитѣ планини биха били по-тжжни и по-сурови, каквито сж Кавказкитѣ планини.

Въ тѣзи сини очи се оглеждатъ настръхналитѣ чуки; оглежда се ведрото планинско небе; оглежда се слънцето, месецътъ и звездитѣ.

Планинскитѣ езера сж пулсътъ на планината. Спокойна ли е планината, спокойни сж и тѣ — изумруденитѣ имъ води сж гладки като огледало. Но планината рѣдко и кратковременно е въ пъленъ покой. И най-слабитѣ ѝ трепети докосватъ и водитѣ на езерата, както децата изживяватъ вълненията на своята майка. Намръщи ли се планината, потъмнява и синиятъ цвѣтъ на планинскитѣ очи; вълнува ли се тя, безпокоятъ се и езерата, колкото и малко да е тѣхното коритце. Застене ли бурята, езернитѣ води почватъ да се блъскатъ и разбиватъ въ гранитнитѣ си первази. А вихрушкитѣ, така чести въ планината, издигатъ високо голѣми водни струи и ги запокитватъ далеко въ околнитѣ камънаци.

Заедно съ водата често бива изхвърляна навънъ и обитаващата езерата планинска пъстърва и други водни гадинки.

А особено красиви сж отраженията на свѣткавицитѣ въ буреносни дни.

Почиватъ си езерата само презъ зимата, когато сж покрити съ дебелия ледъ. Но и тогава тѣхниятъ сънь е често смущаванъ отъ грохота на падаща лавина или отъ писъка на откъртена скала или отъ пукота на тѣхната собствена ледена плащеница.

Въ синитѣ очи на планинскитѣ езера се е заничалъ и планинецътъ още презъ непрогледната древность. Наистина, Рила е била и си остава „необитаема планина“, но това може да се каже само като я сравняваме съ нейнитѣ съседни планини — Родопитѣ. Въ нея нѣма високопланински селища, но лѣтно време по нейнитѣ чалове и долини пасятъ вакли стада, които огласятъ планинското безмълвие съ меднитѣ си звънци и лая на вѣрнитѣ си бранници — рошавитѣ овчарски кучета.

Езерата сж сжщинска благодать за стадата. Съ студенитѣ си води тѣ уталяватъ жаждата на добитъкъ и пастири.

Занича се и сега планинецътъ въ синитѣ води на езерата, които, макаръ и свойски, все си оставатъ за него една *загадка*. Весели и безобидни сж тѣзи красиви езера, ала все пакъ тѣ криятъ въ студенитѣ си дълбини нѣкаква *тайна*, която не искатъ да повѣрятъ на човѣка. Върху тази тайна на езернитѣ дълбини фантазията на планинеца е изградила свой приказенъ свѣтъ, за който се разправя отъ поколѣние на поколѣние. Отъ тѣзи хубави приказки сж останали само нѣколко, ала и тѣ сж достатъчни да ни убедятъ, че нашето народно творчество е работило и се е проявило въ така наречената *високопланинска езерна митология*.

Тѣзи приказки искамъ да разкажа, така както къмъ ги записалъ по разказитѣ на планинцитѣ.

I

Въ подрилското село Костенецъ доскоро живѣеше единъ разуменъ и приказливъ старецъ — дѣдо Иванъ Райчевъ. Той добре познаваше Костенската планина, най-източната издънка на Рила планина. Отъ него

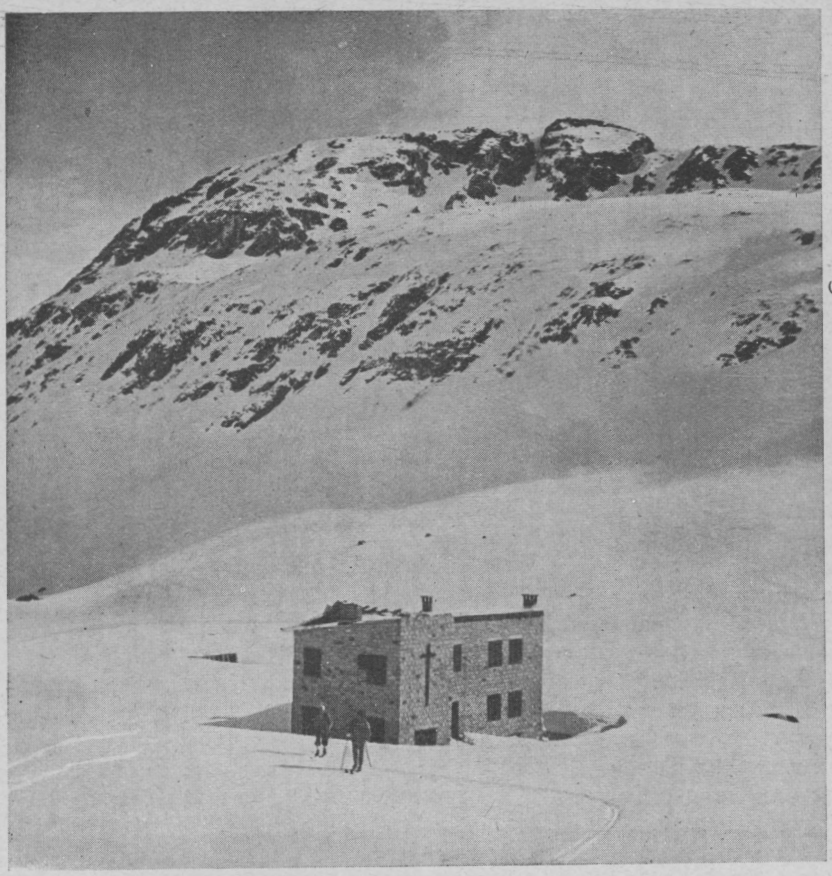

Заслонъ „Св. Иванъ Рилски"

●

Сн. Загоровъ

съмъ слушалъ приказката за *водния бикъ*. Този бикъ живѣлъ въ Костенското езерище Езерището сега е сухо корито между връхчето Свети Иванъ и Тупия връхъ въ предпланината на изтокъ отъ селото. Нѣкога това езерище било пълно съ вода и въ него живѣлъ воденъ бикъ — якъ и съ голѣми рогове. Отъ него селото не могло да упази своитѣ бикове. Като подушилъ, че селскитѣ говеда сж наблизу, водниятъ бикъ изкачалъ отъ езерото и влизалъ въ люта борба съ селския бикъ, която неспирала, докато последниятъ не падалъ мъртавъ въ краката на водния си събратъ и врагъ.

Преди да започнѣла борбата между биковетѣ, говедаритѣ се разбѣгвали отъ страхъ и не могли да дадатъ никаква помощь на селския бикъ.

Така продължавали дълги години, а сждбата на селскитѣ бикове била все една и сжща. Най-сетне, единъ селски ковачъ предложилъ на селскитѣ старейшини следния свой простъ, но остроуменъ планъ: да направи стоманени рогове на селския бикъ и да ги обкове здраво върху неговитѣ рога и така да го пустнатъ въ двубой съ водния бикъ. Планътъ билъ одобренъ и изпълненъ: селскиятъ бикъ се явилъ на полесражението съ двойни рога. Още при първия ударъ, той успѣлъ да разкорми водния бикъ и последниятъ съ страшенъ ревъ се хвърлилъ въ езерището, чиято бистра вода се обагрила съ кръвьта на чудовището.

И повече не се явилъ...

Отдъхнало си селото и още повече обикнало своя желѣзарски занаятъ, който не само давалъ прехрана на много семейства, но още и спасилъ селото отъ такава голѣма беда. Следъ бика изчезнало и езерото; водата, която го пълнила, бликнала по-долу — появилъ се изворътъ *Петришоръ*.

II

Пакъ надъ село Костенецъ, подъ рилския великанъ *Равни-чалъ*, е сгушено красиво езеро. Нарича се *Белмекенско*, по името на съседния връхъ Белмекенъ или Сонгурлу-

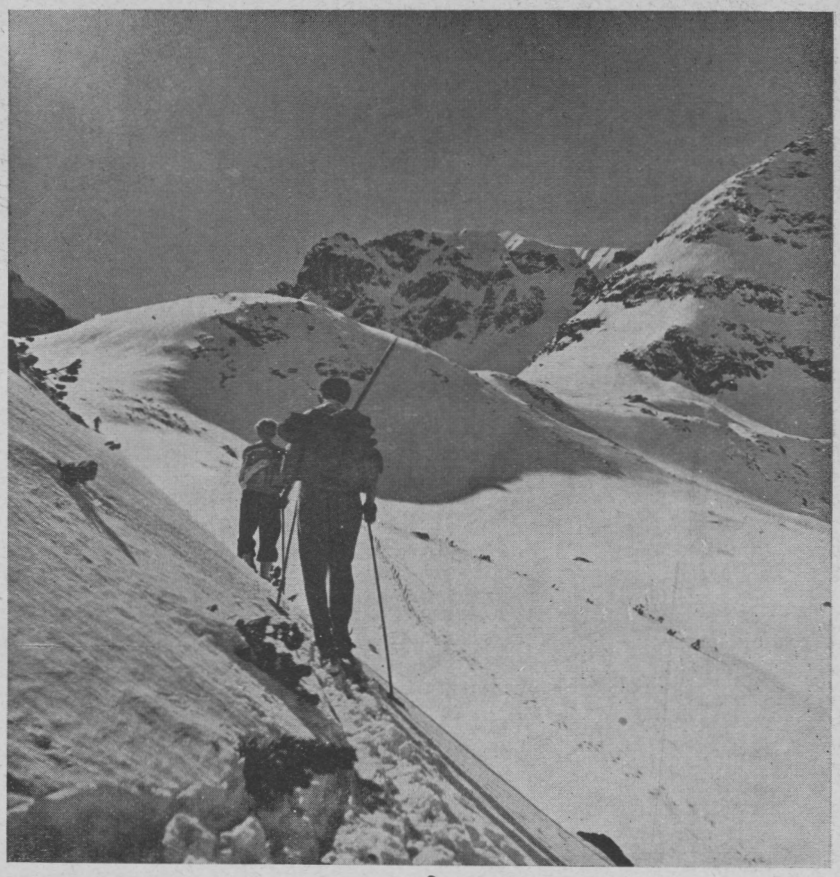

По Мальовишкитѣ езера

●

Сн. Загоровъ

чалъ. Отъ този връхъ започва Рила планина. До езерото сега стърчи китна хижа, построена съ срѣдствата на стария туристъ К *Панайодовъ* и наречена на негово име. Приветливо езерце, което въ бистритѣ си води не може да крие никаква зла прокоба. При все това, между населението отъ околнитѣ села бѣ запазено едно старинно повѣрие, че тъкмо въ това езеро се криела страшна хала, която се надигала отъ него заедно съ мъглата и произвеждала свѣткавици и гърмотевици и опустошителни градушки. Щомъ като почвало да „извира“ отъ нея мъгла, това било вече лошо предвестие за близкия край и особено за лозарскитѣ села Меденкьово, Акънджиево, Вѣтренъ, Славовица и Цѣрово. Споредъ събранитѣ отъ покойния проф. Ст. Георгиевъ сведения, преди 40-50 години селянитѣ отъ тѣзи села се наговаряли да отидатъ задружно да засипятъ езерото, защото само по такъвъ начинъ могли да изгонятъ отъ него халата и да спасятъ посѣвитѣ и лозята си отъ градушкитѣ. Но не могли да се споразумѣятъ по нѣкои подробности, та езерото останало незаровено, а халата — неизгонена.

Сега вече, подъ влиянието на образованието и научното обяснение на валежитѣ, това странно, но все пакъ любопитно повѣрие изъ рилската митология е вече забравено. Но все още Белмекенското езеро продължава да играе за околното население ролята на естественъ барометъръ.

III

Близко до рилския първенецъ Мусала има единъ скалистъ, сприхавъ и красивъ връхъ, известенъ подъ името Манчу. Подъ севернитѣ му поли сѫ Маричинитѣ езера, а подъ южнитѣ — езерата на рѣкичката Ропалица, притокъ на Бѣла Места. Ропалишкитѣ езера сѫ били нѣкога по-голѣми и по-дълбоки. Въ едно отъ тѣхъ мѣстнитѣ пастири кѫпѣли овцетѣ си преди да ги подстригватъ. Споредъ преданието, както всички планински езера, така и това, си имало стопанинъ (сайбия) *половинъ човѣкъ*,

половинъ риба. Преди да се вкара стадото въ езерото, трѣбвало да се поднесе даръ на сайбията: хлѣбъ, соль и една пара. Иначе той не позволявалъ неговото бистро езеро да служи за кѫпална.

Тази повеля се спазвала отъ всичка пастири и нищо лошо на тѣхнитѣ стада не се случвало. Но край изворитѣ на Ропалица дошълъ единъ младъ и дързъкъ овчарь — Манчу. На стари повѣрия той не вѣрвалъ и не искалъ да изпълнява тѣхнитѣ наредби. Дошълъ деньтъ за подстригване на стадото. Съветвали го по-старитѣ да поднесе дара, ала той не искалъ и да чуе. Подкаралъ стадото си и право въ езерото. Следъ звънчатия и съ вити рогове овенъ се нахвърлили всички овци.

Ликува Манчу, че е успѣлъ да се подиграе съ старитѣ заблуди.

Влѣзли всички овци, но никоя не излиза отъ езерото...

Мами ги Манчу, моли ги, хука ги, вика, а стадото се върти всрѣдъ езерото и жалостно блѣе. Слисва се най-после сърдцатиятъ овчарь и самъ нагазва въ дълбокото езеро, като замахва заканително съ гегата си. Влѣзълъ, за да не излѣзе и той — изчезналъ заедно съ стадото си, заради своето непокорство.

IV

Надъ изворитѣ на Бѣли Искъръ стои гърбомъ върхътъ Реджепица, въ чиито южни пазви е сгушено едноименното езеро. И Реджепското езеро си има домовладика — звѣръ, половина човѣкъ, половина риба. Кротъкъ звѣръ — никому лошо не билъ направилъ. Но този *звѣръ-полуриба* не обичалъ планинската пъстърва, която единствено могла да живѣе въ ледените води на неговото езеро. И такава нѣмало.

Около Реджепското езеро често се навърталъ стария ловецъ дѣдо Георги Фокоръ. Този безстрашенъ дѣдо Георги се опиталъ веднажъ да зарибя езерото, че когато нѣмало кози и мечки, да може да си налови рибица, каквато бабичката му много обичала. Взелъ дѣдо Георги едно менче и право при Бѣлишкото сухо езеро. Хваналъ нѣколко рибки и ги пустналъ въ менчето, което предварително напълнилъ съ студена вода, и ги отнесълъ и пръстналъ въ Реджепското езеро.

Поскиталъ дѣдо Георги насамъ-натамъ и вечерьта си наклалъ огънецъ подъ клонатъ боръ. Хапналъ малко и заспалъ. Но ето, че до него се домъкналъ стопанинътъ на Реджепското езеро и заканително му заповѣдалъ:

— Още въ зори да дойдешъ и да приберешъ рибкитѣ, които днесъ пустна безъ мое позволение. Тѣ ще бѫдатъ изхвърлени на брѣга; ще ги съберешъ, докато сѫ още живи и отнесешъ, откѫдето си ги взелъ. Ако не направишъ това, както и ако оставишъ да умре нѣкоя отъ тия животинки, ще отговаряшъ съ главата си!

Дѣдо Георги послушалъ халата.

И до день днешенъ езерото е безрибно.

V

Въ изворитѣ на Долна лѣва рѣка, на едно стѫпало на ръта Скакавица е разположено надъ рѣчното корито *Халовитото езеро*. Изтичащата отъ него вода е низъ отъ голѣми и малки водопади, по които пѣнестата вода се разбива на безброй капчици, които пречупватъ въ красиви багри лѫчитѣ на залѣзващето слънце.

Сгушено между урвеститѣ спусъци на недостѫпния и скалистъ рътъ, езерото се посещава много рѣдко отъ залутанъ тѫдѣва пастиръ, дошълъ да дири загубенъ добитъкъ. Тази отстраненость и недостѫпность на езерото накарали първобитниятъ овчарь да го мисли за скривалище на буритѣ и халитѣ или накѫсо — *Халовито езеро*.

Когато халата почива въ бистритѣ води на езерото, небето е спокойно и ясно, слънцето сгрѣва планинскитѣ висини и долинитѣ се унасятъ отъ сладката пѣсень на кавали и звънци. Но размърда ли се халата, водата на езерото почва да се пѣни и бучи, небето се покрива съ буреносни облаци, започва да гърми и трещи, страшни мълнии разбиватъ стърчащитѣ скали по планинскитѣ гърбици.

Съ такива страхотни сѫщества крилатата фантазия на простия планинецъ е населила повечето отъ рилскитѣ езера. Но най-страшната хала е настанена въ малкото Халовито езеро.

Дженгалъ
Пиринъ
●
Сн. Загоровъ

ИВАНЪ НИКОЛОВЪ

Родопи или Родопа

Заглъхналиятъ споръ „Родопа или Родопи“ доведе до тамъ схващането на хората за тази планинска система, че днесъ безогледно и безъ всѣкаква отговорность се шири името „Родопа“, употрѣбявано отъ мнозина като по-съвременно, по-мощно или по-звучно.

Ние сме свидетели какъ презъ 1934 г. се преименуваха купъ селища, кѫде сполучливо, кѫде неподходяще и тѣхнитѣ нови имена днесъ по задължение се изговарятъ и пишатъ отъ всички, а за най-голѣмия ни географски обектъ, изпълнилъ южнитѣ ни предѣли, сме допустнали двойни имена.

Днесъ е забранено да се пишатъ табели по кръчми и ателиета съ неподходни имена или на неправиленъ български езикъ, дори актове се съставятъ въ такива случаи, а на десетки мѣста срѣщаме: Шиваческо ателие „Родопа“, Ресторантъ „Китна Родопа“, Бръснарница „Родопа“ и т. н. безъ да споменаваме, че дори служебни лица въ своитѣ слова и речи винаги произнасятъ гърмогласно „Родопа“, искайки да включатъ огромното съдържание на понятието Родопи.

А само това ли?!... Въ стотици селища ще чуете какъ учительтъ говори на ученицитѣ за „Родопа“ безъ да съблюдава, че

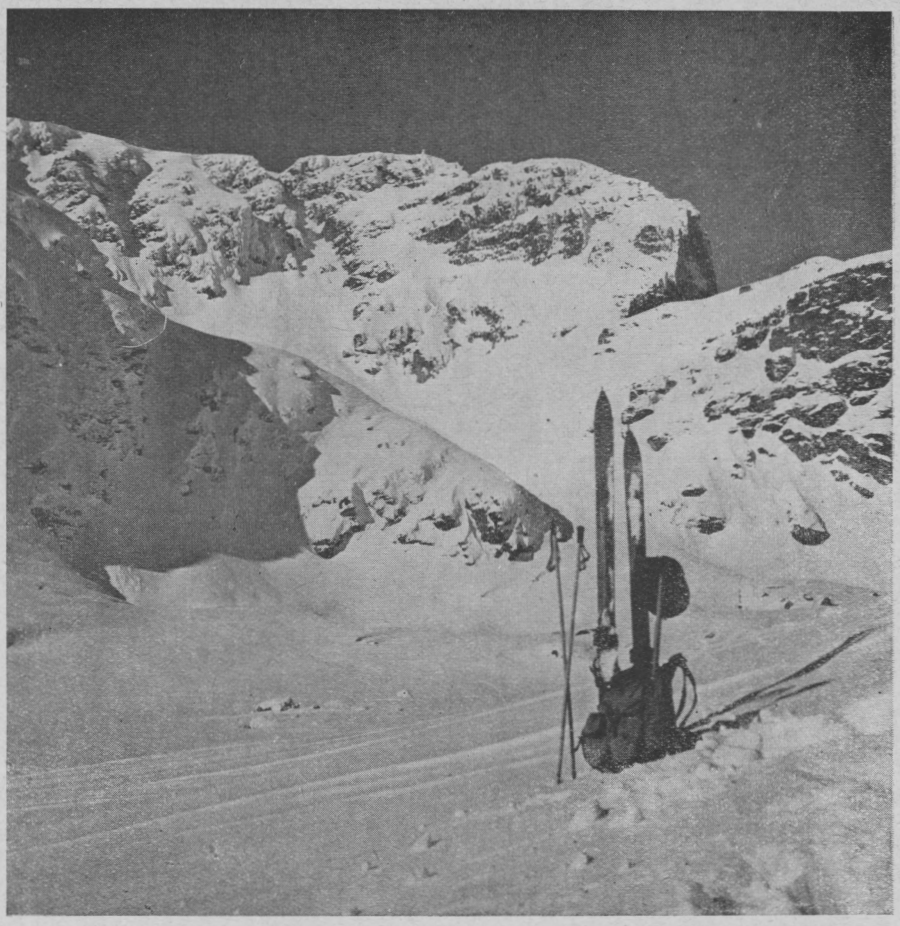

Мальовица
Рила
●
Сн. Звгоровъ

въ учебника по отечествознание и география е писано Родопи. Не малко срѣдношколци говорятъ „Родопа“, а учатъ Родопи.

Появи се и единъ календаръ съ надсловъ „Млада Родопа“. Странно наистина! Кой каквото каже!... Дори и тия, които искатъ правилно да оценяватъ родопскитѣ работи, почватъ съ погрѣшно име „Млада Родопа“. Нито сж млади, нито сж „Родопа“ — Родопитѣ.

Навѣрно младитѣ родопски студенти, не сж включвали географското съдържание на името „Родопа“, когато сж издавали своя календаръ, а сигурно сж искали да изразятъ етническата стойность, която се крие въ надслова, т. е. младитѣ родопчани изъ Родопско. Обаче, тѣ несъзнателно увреждатъ на земята, която тъй многостранно се е вглжбила въ сърдцата имъ, както многобройнитѣ родопски гребени, изразени тъй добре въ събирателното имъ име Родопи.

Моята задача не е да разгледамъ дългия споръ „Родопа или Родопи“, по който споръ много мастило се е изписало, а да разгледамъ географската стойность, която се включва въ името Родопи и да отправя апелъ къмъ всички, които съзнателно произнасятъ името на нашия масивъ да употрѣбяватъ онова име, съ което сж си служили нашитѣ бащи и дѣди, изразявайки обширностьта на онази планинска страна; а това име е Родопи и пакъ Родопи.

Въ близкото, пъкъ и въ далечното ни минало, всички хора, които сж се занимавали съ изучаване на Родопския масивъ въ всичката му сложна структура сж употрѣбявали името Родопи.

Професоритѣ Ст. Бончевъ, Ст. Петковъ, А. Иширковъ, Ив. Батаклиевъ, Ярановъ и др., писателитѣ Ив. Вазовъ, Антонъ Страшимировъ, Шишмановъ, Балабановъ, Величковъ, Кирилъ Христовъ и др., планинскитѣ ни познавачи П. Делирадевъ, Г. Георгиевъ и

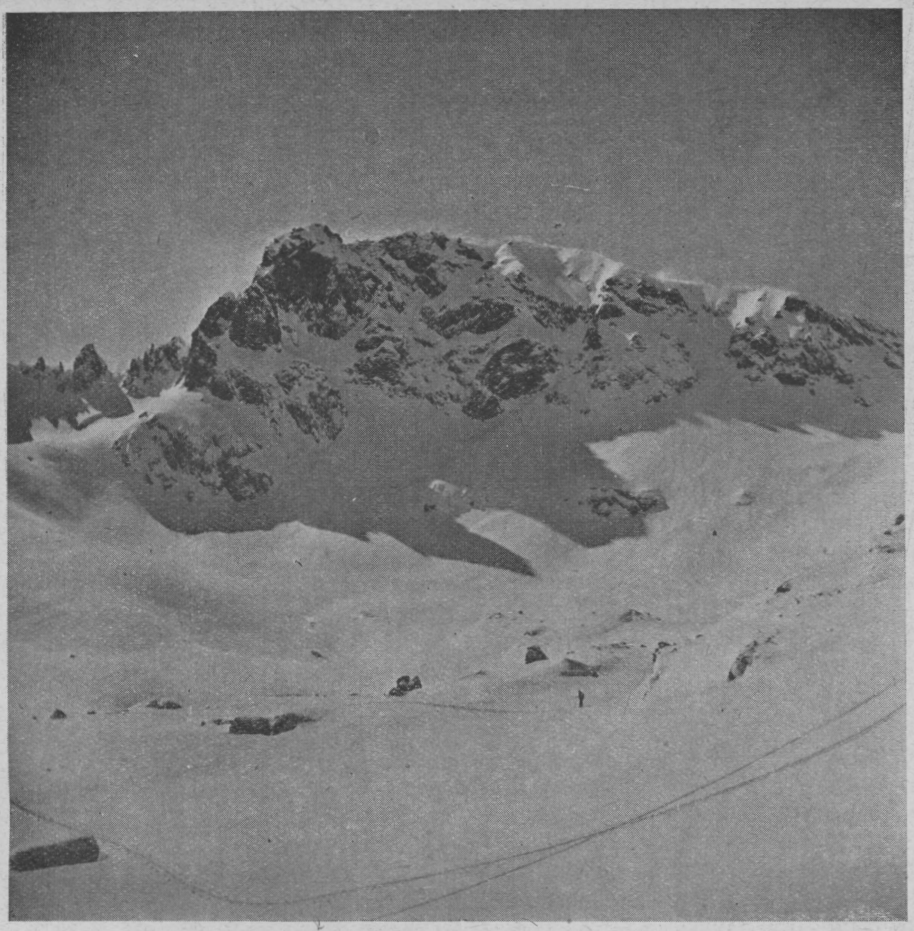

Долината на Страшното езеро

●

Сн. Загоровъ

др., както и много родопски дейци, сж схващали тази земя все въ множествено число.

Това наименувание не е тѣхна измислица или тѣхно книжовно творение. То е взето отъ народа, който най-правдиво назовава земята, върху която живѣе.

Съ името Родопи, народътъ ни е означавалъ, означава и днесъ, цѣлата планинска страна на югъ отъ р. Марица, опрѣна въ нейнитѣ води и потопена въ водитѣ на Бѣло море.

Това е единъ, наистина, лабиринтъ отъ планини, преплитащи се въ всевъзможни посоки, имащъ дължина 250 клм. и ширина 100 клм. Попитайте и северняка и той ще ви каже че задъ Стара-Планина или Балкана и Тракия сж Родопитѣ. Попитайте старо-планинеца и той сжщо ще ви посочи, че въ дъното на Тракийското поле се синѣятъ планини, наречени Родопи; найсетне и бѣломорецътъ ще ви повтори, че на северъ морето е заградено съ множество планини, наречени Родопи.

Запитате ли, обаче, родопчанина отъ вжтрешностьта на тази земя, какъ се нарича страната въ която живѣе, и вие ще получите различни отговори: Доспатски гори, Славиеви гори, Букови планини, Ахж.-Челебийско, Кърджали, Чепинско, Девинско и т. н. Това е така, защото обсѣгътъ на единъ родопски житель, който е живѣлъ всрѣдъ все негови планини, не може да очъртае границата на своята земя и да каже, до тукъ е *„Родопа“*, а отъ тамъ нататъкъ друга планина или равнина.

Така напримѣръ жителътъ на Витоша, отъ нейния връхъ ясно отдѣля своята планина отъ съседнитѣ ней планини. Този на Срѣдна-гора сжщо, а старо-планинецътъ отъ върха на своята планина вижда до кжде на югъ и на северъ стига неговата планина.

Родопчанинътъ, покачилъ се на в. Персенкъ, вижда чакъ до хоризонта планини,

планини и само планини. Преминалъ на в. Карлъкъ, пакъ сѫщата върволица отъ нескончаеми вериги. Преминалъ още по-наюгъ, на в. Ченгене-Хисаръ, кѫдето очаква да види свършека на този хаосъ отъ планини, той съзира още веднажъ величието на природата, която и тукъ е разхвърлила въ пъленъ безпоредъкъ планинскитѣ ридове, та чакъ догдето погледа му вижда.

Такава е картината отъ Асеновградъ на югъ за Ксанти.

Такива сѫ Родопитѣ и отъ северъ на югъ. А тръгнемъ ли отъ истокъ на западъ да ги пребродимъ, кѫдето разстоянието по въздушна линия е 250 клм., ние ще бѫдемъ смаяни отъ тѣхната необятность.

Такова впечатление оставатъ Родопитѣ у всѣкиго, който е навлѣзълъ въ тѣхъ. Погледътъ му бива завладянъ отъ обширно разлѣтитѣ родопски гребени, които оприличавани на морски вълни, спокойно почиватъ надъ родопското море.

Та кѫде другаде въ нашитѣ планини ще срѣщнете подобна родопска гледка?!.. И не е ли тази обширность на Родопитѣ и тѣхната морфологична особеность, която кара населението да ги счита не като една планина, а като сборъ отъ такива?

Въ геологично отношение Родопитѣ действително представляватъ едно цѣло, но часть отъ общия Рило-Родопски масивъ, изживѣлъ всички времена отъ историята на земята. Опитаме ли се обаче, да обхванемъ съ едно име това геологично цѣло, то веднага срѣщаме спънка въ геоморфоложката структура, която е тъй много усложнена следъ терциера, че земноповърхнитѣ форми, изникнали върху кристалния цокълъ, създаватъ отдѣлни планини, а сѫщевременно еднакво различни една отъ друга. Всички, обаче, вкупомъ носятъ отпечатъкъ на едно минало, което ги свързва въ обща система, изразена тъй добре въ събирателното име Родопи.

Що се отнася до митологията, какво „Родопа“ е била девица, то това нѣма никаква научна стойность за днешната география.

Съ името „Родопа“ бихме означили една опредѣлена область въ етнично или административно отношение, въ която обаче влизатъ Родопитѣ като планинска система.

Името „Родопа“ е книжовно творение, а не народно или научно свързано съ обекта, който искаме да изразимъ.

Най мѫчно бихме окачили това име на върха Персенкъ, на Карлъкъ, на Ченгене Хисаръ, Алабакъ или Чилъ-Тепе, и да кажемъ ей това, което виждате наоколо е „Родопа“.

Ако дори бихме надзърнали въ многостранността на родопската поселищна география или на родопската етнография или лингвистика, то и тукъ за очудване ние ще срѣщнемъ все сѫщото многообразие и разновидность, които само широкитѣ планини могатъ да създадатъ.

Името „Родопи“ крие въ себе си една географска правда. Само то сочи облика на предмета, до който се отнася. Само отъ него и най-далечниятъ географъ ще разбере че става дума за една планинска система, а, не за една планина, каквото ограничено съдържание се крие въ името Родопа. Защото нѣма въ свѣта планинска система, която да е наречена съ име на единична планина.

Името Ропопи, осмислено географски и народностно, съвсемъ не се нуждае отъ прекръщаване и то дошло съвсемъ не отъ географски сѫди, нито пъкъ отъ географска необходимость.

Нито единъ здравомислещъ българинъ не бива да преиначава имената на роднитѣ ни планини, които имена криятъ въ себе си величието и смисъла вложенъ въ тѣхъ.

Не бива толкова хубавото име и тъй отговаряще на разбитата планинска система, единствено въ отечеството ни, да се замѣня съ име въ единствено число.

Отрадно е, че и въ нашата малка но тъй разнообразна по строежъ страна има и планинска система която да звучи като Анди, Пиренеи, Кордилиери, Алпи, Апенини, Хималаи и т. н.

И не е ли гордость за всѣки българинъ, че въ неговото отечество, тъй малко по масщабъ, сѫществува толкова огромна планинска система и тъй характерна въ своята морфология, че озадачава мнозина учени, докато ние искаме да омаловажимъ нейната стойность, изговаряйки я въ единствено число.

Погледъ къмъ Джендема ● Стара-планина ● Сн. Шахбазянъ

ГЕОРГИ СТ. ГЕОРГИЕВЪ

Планово фотографско снимане на българскитѣ планини

1. УВОДНИ БЕЛЕЖКИ

Подъ влиянието на стремежа у културния човѣкъ къмъ непрестанно разширение на умствения кржгозоръ, днесъ и въ планинарството все повече се използуватъ завоеванията на нѣкои науки, като физическата география, геологията, топографията, естественитѣ науки и пр. И както всѣка наблюдателна наука се нуждае постоянно отъ образни документи при излагане на своитѣ истини или за бждещи изследвания, така и планинарската дейность въ своитѣ практически задачи се свързва все по-тѣсно съ услугитѣ на фотографията като общедостжпенъ способъ за набавяне обективни образни документи. И колкото повече планинарската дейность се осмисля чрезъ сътрудничеството на поменатитѣ науки, толкова повече се разширява полето за практическото приложение на фотографията въ нейната область.

Изучаването на българскитѣ планини отъ планинарско гледище отдавна е станало първостепенна задача на нашитѣ планинарски организации. Но колкото и скромна и ограничена да е тази научна дейность, тя винаги ще се съпровожда и отъ една подготвителна работа, изразяваща се въ събирането на данни и материали въ суровъ видъ съ цель за по-нататъшна обработка и бждещи про-

учвания. И ето въ реда на тѣзи подготвителни работи първо мѣсто трѣбва да заеме фотографното снимане на българскитѣ планини *споредъ единъ системенъ планъ,* за да се представятъ въ фотографни образи, *свързани чрезъ вжтрешна връзка,* българскитѣ планини въ отношение къмъ българското планинарство. Това голѣмо по размѣри и изпълнение дѣло неможе да се замѣсти отъ досегашнитѣ откжслечни снимки на нашитѣ планинари-фотографи, главно поради липсата на система и вжтрешна връзка въ тѣхната работа. Изпълнението на този голѣмъ проектъ, по нашата преценка нѣма да надхвърли възможноститѣ на нашитѣ планинарски организации, защото въ тѣхнитѣ редове се числятъ подготвени хора, които могатъ да се справятъ съ техническитѣ и организационни проблеми на изпълнението и то съ присжщия на българския планинарь идеализъмъ и готовность къмъ саможертви. Тази увѣреность ми дава основанието да изложа предъ нашата планинарска общественость единъ подробенъ планъ за изпълнението на поставената задача, който отдавна занимава мисъльта ми и е направенъ достояние на Централното настоятелство на Б. т. с. и на Българския алпийски клубъ още презъ 1936 год.

2. ЦЕЛЬ НА СИСТЕМНОТО ФОТОГРАФНО СНИМАНЕ НА БЪЛГАРСКИТѢ ПЛАНИНИ

Услугитѣ на фототрафията въ планинарството се проявяватъ главно въ две посоки: а) *регистриране* на общи и подробни изгледи отъ геоморфоложки обекти и разнообразни факти и събития въ планината, лични преживѣлици и спомени отъ общественъ интересъ, или въобще снимки съ документарно значение и б) *художествено пресъздаване на планинския свѣтъ* и неговитѣ многообразни прояви, по пжтя на личната режисура и композицията.

За планинарството сж еднакво ценни и двата вида фотографни произведения. Първитѣ изискватъ главно тънъкъ технически похватъ и сржчность и сж леко достжпни за всѣки, който владѣе добре фотографния апаратъ. Вторитѣ, обаче, изискватъ винаги, освенъ съвършенитѣ технически познания, още и тънъкъ художественъ усетъ, дълбоко познаване на живота и неговитѣ многообразни прояви, обща художествена култура и най-вече способность да се виждатъ нѣщата „фотографно". Иначе всѣко художествено пресъздаване, въ което липсва правдивость и искреность или оригинална идея или ново и необикновено хрумване или поне една нова гледна точка, действува неубедително и впечатлението отъ него е посрѣдствено и банално.

Разбира, се най-прѣко отношение къмъ планинарството иматъ почти винаги документитѣ отъ първата категория, но при условие, че умеемъ да снимаме обектитѣ по такъвъ начинъ, че тѣ да добиятъ своята най-голѣма картинна изразность съ огледъ къмъ нашата цель. Сбирка отъ умело подбрани снимки или *панорамни изгледи* отъ нѣкои интересенъ планински обектъ, винаги набавятъ богатъ материалъ за неговото подробно проучване дори въ кжщи и даватъ възможность да се откриватъ подробности или обстановки, които нашето око не е имало време да забележи при личното обхождане на самото мѣсто. Причината се корени въ аналитичния характеръ на фотографната снимка, която винаги предлага много повече видими подробности, отколкото може да долови човѣшкото око и да задържи нашата паметь.

Свързанитѣ пъкъ съ вжтрешна връзка снимки отъ нѣкои планински обекти могатъ да ни дадатъ пълна и почти изчерпателна представа даже за съвсемъ непознати обекти. Подредени планово и системно въ албуми, подобни снимки представлявать най-подробното описание на дадено мѣсто, стига да имаме навика да четемъ правилно обхванатитѣ въ тѣхъ надземни подробности. Освенъ за непосрѣдни проучвания, тѣзи снимки могатъ да служатъ прекрасно и за чисто илюстрационни цели.

Засега не сжществува по-мощно осведомително срѣдство отъ картинната или *образната пропаганда.* Обилниятъ материалъ въ справочнитѣ албуми може да бжде пресѣтъ и най-ценнитѣ работи да се издаватъ въ пропагандни албуми, предназначени за широката публика. Ако пъкъ между интереснитѣ покументарни снимки въ тѣзи

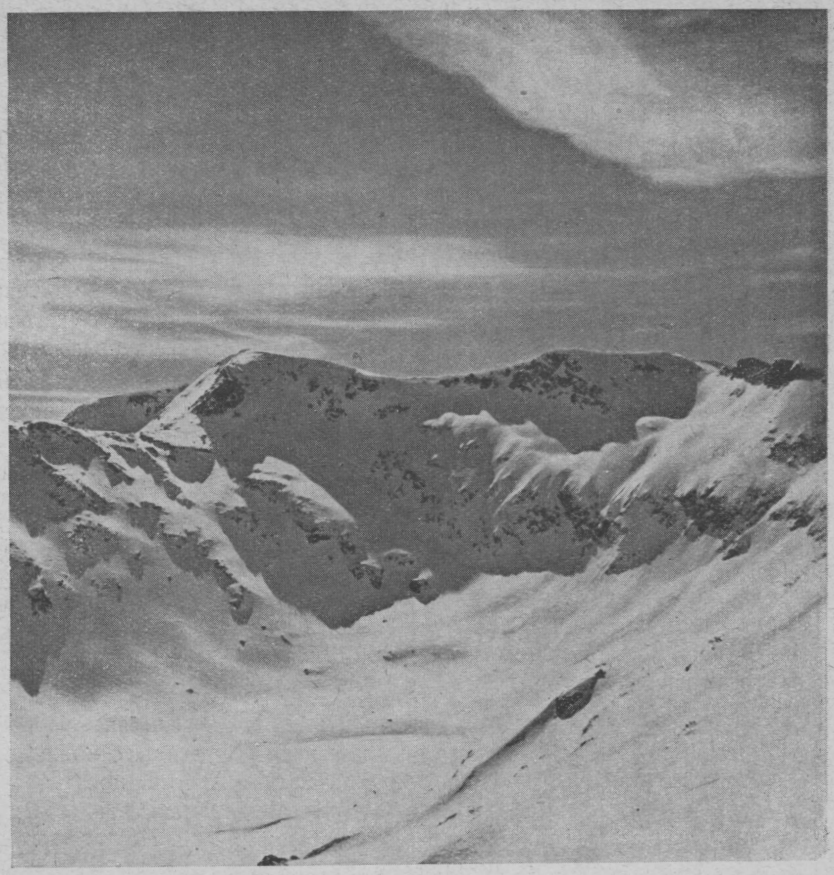

Долината на Крива рѣка

●

Сн. Загоровъ

албуми се включватъ и нѣкои сполучливи композиционни работи, изпълнени върху фона на нѣкое необикновено или фантастично настроение, или рѣдко явление изъ живота на планината (свѣткавици, бури, снѣговалежи, брокеново явление и др.), то тѣзи албуми могатъ да добиятъ характеръ на истински художествени издания, които биха будили живи интереси и въ чуждитѣ на планинарството културни срѣди.

Безчисленитѣ сж случаитѣ, въ които интересната планинска снимка може да се използува като илюстрационенъ материалъ. Сегашнитѣ и бждещитѣ отношения на българскитѣ туристически и планинарски организации съ международни такива, често ни поставятъ и ще ни поставятъ въ положение да имъ набавяме взаимообразно необходимитѣ фотографски документи отъ българскитѣ планини. Ние трѣбва да разполагаме съ неизчерпаеми сбирки отъ качествени снимки, за да посрѣщаме многостраннитѣ и разнообразни нужди, които въ бждеще все повече ще се развиватъ.

Изготовлението пъкъ на снимки за фототопографски и фотограметрични нужди е една нова область за практически приложения, които сега се използуватъ нашироко и съ голѣмъ успѣхъ, особено отъ чуждитѣ алпийски организации, както за попълване и реамбулиране на сжществуващитѣ карти, така и за начъртаването на нови такива, специално за нуждитѣ на планинарството и скиорството. Въ това отношение картографното дѣло на Нѣмския алпийски съюзъ, въ което сж употрѣбени широко фотограметричнитѣ методи на снимане на високопланински обекти, е единъ голѣмъ културенъ приносъ не само въ съкровищницата на нѣмския алпинизъмъ, но ценна придобивка и за общата наука. Въ връзка съ фотограметричното използуване на фотоснимкитѣ въ планинската картография днесъ е широко разпространена и така наречената „стереоскопна фотография“, която по желание може да ни даде въ *пръкомѣренъ релефъ* планинскитѣ форми, позволяващъ още по-детайлното имъ проучване.

Диапозитивната техника отдавна се е поставила въ пълна услуга на планинарството. Днесъ почти е невъзможно изнасянето на сказки свързани съ практическото планинарство и планинарската идеология безъ да бѫдатъ илюстрирани чрезъ диапозитивни проекции. И най-красноречивитѣ слова не даватъ представата, която може да се добие при наблюдението на увеличения върху стената диапозитивенъ образъ. Въздействието на тоя образъ порастна неимовѣрно много съ голѣмитѣ предимства и възможности, които предлага съвременната цвѣтна фотография. Ц. н. на Б. т. с. направи сериозна стѫпка въ областьта на своята пропаганда дейность като се снабди съ мощенъ проекционенъ апаратъ и постави началото на една неограничена сбирка отъ цвѣтни диапозитиви, която ще се попълва и разширява постепенно, главно съ картини изъ българскитѣ планини, тѣхния животъ и култура.

Най-после всичко по-интересно и ценно отъ богатата образна сбирка, която ще се образува чревъ плановото и системно снимане на българскитѣ планини, може да послужи и за изготовление на голѣми увеличения за стенна украса. Увеличената снимка винаги въздействува по-мощно и по-изразно, защото прави видими подробности, които въ нормалнитѣ размѣри на контактнитѣ копия често оставатъ незабелезани и недостатъчно подчъртани. Особено силно е въздействието на панорамнитѣ изгледи отъ планинитѣ, които върху нѣколко голѣми и свързани листове, ни разкриватъ грандиознитѣ планински картини подъ единъ широкъ жгълъ на наблюдение.

3. ОБЕМЪ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА СНИМАЧНАТА РАБОТА

Планътъ за системното фотографско снимане на българскитѣ планини, въ смисъла на това изложение, подразбира само снимането на *интереснитѣ отъ планинарско гледище обекти отъ тѣзи планини*, а не цѣлостното имъ възпроизвеждане въ площь, както това често се върши по аерофотографенъ начинъ за картографни цели. Какво обхваща конкретно понятието „интересни отъ планинарско гледище обекти“ ще се изясни по-долу.

Изпълнението на тази задача въ най-общъ видъ предполага една двояка дейность: *подготвителна и изпълнителна*. Изпълнителната дейность отъ своя страна се разпада на технически подготвителна и технически изпълнителна. Да характеризираме съ по нѣколко думи всѣки видъ работа.

Обща подготвителна работа. Състои се въ разпредѣлението на всѣка наша планинска система на работни участъци, като по картата 1:40,000 се опредѣлятъ точно границитѣ на тѣзи участъци. Плоскостьта на всѣки участъкъ трѣбва да се опредѣли споредъ количеството на включващитѣ се въ него обекти за снимане. Въ връзка съ това повечето пѫти участъцитѣ ще се явятъ различни по пространство, защото стремежътъ трѣбва да бѫде тѣ да обхванатъ приблизително еднакви по количество обекти за снимане. Срѣдната голѣмина на всѣки участъкъ може да се движи отъ 15 до 20 кв. км., пространство, което може да се екскурзира презъ единъ излетъ отъ 3 до 5 дни. Но тъй като въ високитѣ наши планини често се срѣщатъ дѣлове, които представляватъ нѣщо цѣлостно и засебено (напр. Мангъртепенската група, масивътъ на Тодоринъ връхъ и продължението съ Типица и Горната скала, Елтепенскиятъ дѣлъ въ Пирина, Мальовишкиятъ дѣлъ, Мусаленскиятъ дѣлъ и др. въ Рила), то при опредѣляне тѣхнитѣ участъци трѣбва да се има за ржководно начало естествената граница на тѣзи дѣлове, за да се избѣгне разпокѫсаностьта въ работата.

Следъ опредѣляне границитѣ на участъцитѣ вече могатъ да се опредѣлятъ, пакъ по картата, самитѣ обекти за снимане, които се включватъ въ всѣки единъ отъ тѣхъ.

При конкретното опредѣляне на обектитѣ за снимане хрѣбва да се иматъ предъ видъ изложенитѣ по-долу ржководни начала.

„Интересни обекти за снимане отъ планинарско гледище“ сѫ преди всичко чисто *геоморфоложкитѣ обекти* или видимитѣ външни форми на планинския теренъ. Лицата, които ще се нагърбятъ съ изпълнението на снимачнитѣ задачи, обаче, освенъ

Изъ Срѣдна Рила ● Сн. Загоровъ

техничната подготовка, трѣбва да умеятъ да се ориентиратъ поне най-общо въ колосалното разнообразие и пъстрота на форми, които характеризиратъ земната повърхнина въ високитѣ планини. Тѣ трѣбва да могатъ да чувствуватъ и откриватъ единството въ това многообразие и да виждатъ въ съвременнитѣ форми на земната повърхнина постоянни процеси на измѣнение и замѣстване на едни форми съ други. Известни елементарни познания върху действието на външнитѣ и вжтрешнитѣ геоложки деятели, подъ действието на които се мѣни основния релефъ и се създава многообразната пъстрота и разчлененость въ съвременния образъ на земята, сж необходими. Съответно на това, отъ само себе си се разбира, че при разработката иа плана е необходимо да се следва естествения редъ на възникването на земнитѣ форми щомъ се знаятъ силитѣ, които взематъ участие при тѣхното образуване.

Нека вземемъ за примѣръ действието на водитѣ въ природата, защото отъ всички външни геоложки деятели тѣ сж най-важнитѣ сили, които внасятъ дълбоки тектонски промѣни въ формитѣ въ релефа и придаватъ окончателна моделация на земната повърхнина въ дадено време.

Действието на водитѣ се изразява въ нѣколко посоки. Подземнитѣ води влияятъ върху релефа на повърхностьта чрезъ изнасяне отъ дълбочинитѣ на земята разни минерални материали и натрупването имъ по земната кора. Обаче, отъ планинарско гледище, най-интересни сж ония резултати отъ действието на подпочвенитѣ води, които се изразяватъ въ образуването на *пещери*,

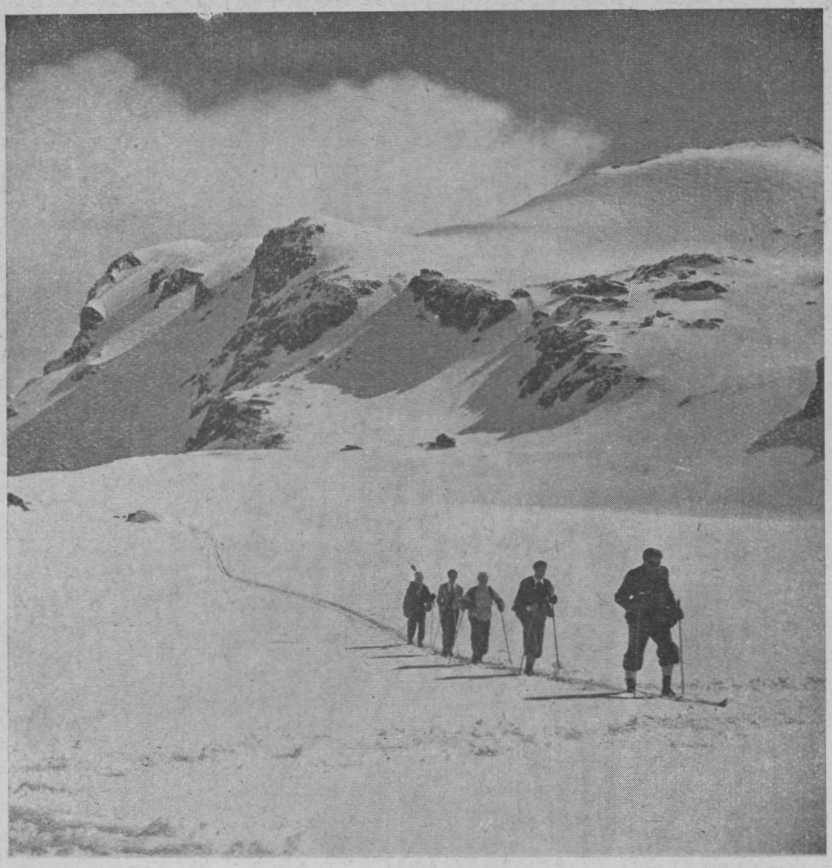

По Рилскитѣ снѣжни полета

●

сн. Загоровъ

подземни дупки, *ходове* и др. особено тѣхната вѫтрешна украса (сталактити, сталагмити и др.), а заедно съ това и така *наречените карстови явления* въобще. Полето за фотографна работа тукъ е обширно и разнообразно.

Знае се, че въ процеса на измѣненията и окончателното образуване на земния релефъ играятъ първостепенна роля *течащитѣ води*. Тѣхното действие е предимно механично и вияе не само върху моделацията на релефа, но и върху отнасянето на грамадни маси минерални материали. За планинаритѣ действието на *рекитѣ* е отъ особено значение, като най-важни фактори при образуването на *долинитѣ*, които браздятъ снагата на планинскитѣ системи.

Твърдото състояние на водата — ледътъ — днесъ не се срѣща по нашитѣ високи планини като факторъ при ваянето на тѣхния релефъ. Но споредъ общеприетитѣ обяснения следитѣ отъ неговата дейность въ геоложкото минало, презъ времето на ледения периодъ (дилувиума), се срѣщатъ по нашитѣ високи планини Рила и Пирина, изразени главно въ *циркуснитѣ форми* и въ особената коритна форма на нѣкои високи планински долини (долината на р. Дамяница — Пиринъ, долината на Бѣлия Искъръ — Рила и др.). И еднитѣ и другитѣ форми сѫ прекрасни теми за фотографно възпроизвеждане, особено когато се снематъ и съ огледъ къмъ тѣхното научно и културно значение, а не само като художествени произведения на гигантската природна скулптура.

Въ връзка съ циркуснитѣ форми стоятъ и така наречените *планински езера*, които сѫщо тъй се смѣтатъ останки отъ ледения периодъ. Внимателното разглеждане на всѣко високопланинско езеро и неговата най-близка околность винаги открива присѫтствието и на нѣкои постоянни съпѫтници: задълбано най-често въ основна скала езерно паничище, езеренъ прагъ и много често циркусна тераса, върху която е задълбано па-

ничището. Винаги е за предпочитане снимането на планинскитѣ езера да става отъ гледни точки, при които тѣзи неизбѣжни елементи да се очъртаватъ ясно. Изпълнението на това условие почти никога нѣма да бѫде въ разрѣзъ съ художествения ефектъ, тъй като планинскитѣ езера сѫ красиви отъ всѣка гледна точка.

Този бѣгълъ погледъ върху картиннитѣ възможности, които предлага само единъ отъ многобройнитѣ фактори на планинския релефъ, показва колко обширна и въ сѫщото време колко благодарна би била задачата, която се поставя.

Орографията, лимнологията, фитогеографията, горскитѣ и воднитѣ богатства като източници на стопански блага, фауната, ентомологията, спелеологията (науката за пещеритѣ), етнографията и антропологията на нашитѣ планини могатъ да получатъ едно ново и кръгло освѣтление възъ основа на систематично подбрани фотографни документи.

Въ кръга на подготвителнитѣ работи, очевидно трѣбва да се включатъ и грижитѣ за набелязване забележителнитѣ мѣста и паметници отъ историческото минало, съ които е надарено доста щедро нашето отечество, доколкото разбира се тѣ се срѣщатъ по планинитѣ, които се обхващатъ отъ тоя планъ.

И тъй, общата подготвителна работа следва да обхване освенъ разпредѣлението на планинскитѣ области на участъци за работа, но и съставянето по възможность изчерпателния списъкъ и точното мѣстонахождение на всички обекти отъ най-разнообразенъ характеръ въ всѣки участъкъ.

(Продължава въ идната книжка)

Отъ насъ и за насъ

Мнозина мислятъ, че истинската зима въ планината се приключва съ настжпването на м. мартъ, както е въ повечето случай въ низината. Оттамъ и малкиятъ брой на посещенията изъ планинитѣ ни презъ периода края на февруарий — края на априлъ. Разсжждението въ случая е, че „времето нито е за ски, нито за безъ ски".

Всжщность, обаче, най-красивитѣ месеци въ нашитѣ планини сж м.м. мартъ и априлъ. Презъ това време планината, особено високата й часть, е приютила у себе-си всички особености и на зимата и на лѣтото. Тогава именно ние намираме фирновата снѣжна настилка по високитѣ дѣлове на нашитѣ планини, най-добрата за придвижване съ ски. Като преимущество предъ истинскитѣ зимни месеци, тази снѣжна настилка е много добре прилепнала къмъ всички повръшни форми, улегнала е и съставлява една значително установена почва. Новитѣ снѣжни настилки, които наставатъ презъ тѣзи два месеца, по начало сж издухвани отъ вѣтроветѣ въ широкитѣ долини, поради не особената добра прилепность на снѣга имъ. Ето защо се казва, че планината презъ този периодъ е „чиста". Междувременно периодичнитѣ лавини сж претърпѣли своето изтичане; остава само да се внимава за случайнитѣ такива, безъ обичайно леговище, които се придвижватъ изключително отъ прѣко сътресение, като откъртила се снѣжна козирка, прѣко сътресение отъ ски и др. Но и тази малка опасность може да бжде изключена, въ случай че се избѣгва преминаването на голѣмитѣ наклони по срѣдата на деня, а именно между 15 и 18 часа. Това за зимния елементъ.

Лѣтниятъ елементъ на разглежданитѣ месеци е слънцето. Обилното слънце презъ яснитѣ дни на мартъ и априлъ, отразено отъ снѣга, е много по-силно отъ това на най-горешитѣ лѣтни дни. Тази почти постоянна топлина, която презъ м.м. декемврий, януарий и февруарий може да имаме само въ случай на една температурна планинска инверсия (обратъ), е цѣла благодать, и заедно съ нарастналия день, позволява осжществяването на най-хубавитѣ планински начъртания, каквито сж голѣмитѣ преходи съ стануване на открито, зимнитѣ изкачвания севернитѣ стени на нѣкои наши отдѣлни масиви, изискващи употрѣбата на специални планински съоржжения, нощнитѣ преходи по обширнитѣ заснѣжени полета на Северозападна Рила и пр. и пр.

Както вече се спомена и въ специална статия*) слънцето презъ тѣзи два месеца, може да бжде и много опасенъ врагъ. Изгаряниятa могатъ да бждатъ съ много тежки последствия. Очилата и предпазнитѣ кремове трѣбва да бждатъ винаги въ раницата на планинаря.

Фотографитѣ, пъкъ, иматъ презъ тѣзи месеци най-голѣмъ изборъ откъмъ сюжети. Осѣянитѣ съ минзухари високопланински плата, наболи изподъ снѣга и по разстопенитѣ мѣста, прошаренитѣ върхове, почернилитѣ била, открилитѣ се тукъ-тамъ рѣчни корита, пропукванията синкавъ ледъ на езерата и др. п. представляватъ изключителенъ декоръ на всѣка планинска снимка.

Изъ съюза

○ Централното настоятелство на Б. т. с. замолва наново всички свои неотчели се клонове да сторятъ това въ най-скоро време, тъй като неволно се спжва дейностьта му и безъ това много затруднена, поради особенитѣ днешни обстоятелства.

○ Въ едно отъ своитѣ заседания Ц. н. на Б. т. с. следъ като е направило обстоенъ прегледъ на всичко постигнато до сега отъ съюза по отношение хижестройството и маркировката, е разгледало и въпроса за окончателното застроя-

*) Прочети „Влиянието на високопланинското слънце върху кожата и лигавигѣ ципи" отъ Д-ръ Телчаровъ, въ кн. 1-ва т. г., въ която статия е дадена и рецепта за планински предпазенъ кремъ.

ване на нашитѣ планини. Въ връзка съ това е билъ изработенъ единъ планъ съ точно означение на онѣзи мѣста отъ нашитѣ планински масиви, въ които се налага да бждатъ построенн хижи. Осжществяването на този планъ ще се предприеме, щомъ като условията позволятъ това.

Засега, споредъ него, трѣбва да бждатъ построени следнитѣ хижи по планинитѣ ни:

1. Пиринъ: а) Да се довърши започнатата хижа „Елъ-тепе" въ долината на Бъндерица. б) Да се построи единъ заслонъ до езерото „Папазъ-гьолъ". Заб.: Подета е инициативата отъ клона въ с. Добринище. в) Да се построи единъ заслонъ на Тевното езеро.

2. Рила: а) Да се разшири хижа „Мусала". б) Да се направи една нова хижа при първото езеро надъ х. „Скакавица". в) Да се построи заслонъ на Кобилино бранище. г) Да се разшири заслона "Грънчарь".

3. Ст. планина: а) Да се построи една хижа на в. Кадемлия. Заб.: Ц. н. препоржчва на клона въ Севлиево сумитѣ, които има по завещанието на Ив. Станчевъ, да бждатъ употрѣбени вмѣсто за нова хижа до старата Росица-Мазалатъ, за построяването ни хижа на върха Кадемлия. б) Да се построи единъ заслонъ на носъ Емине.

4. Родопитѣ: а) Да се построи единъ заслонъ на в. Сютка. б) Единъ заслонъ при Чисто-тепе по новата линия Лжджене—Бѣлица.

5. Витоша: а) Да се разшири х. Алеко до размѣръ да отговаря на нарастващитѣ нужди. б) Да се разшири наблюдателницата на Черни връхъ — отдѣлението за посещение отъ туристи, понеже е вече съвсемъ недостатъчно.

6. Да се построи единъ заслонъ на носъ Калиакра, за популяризиране на туризма въ този край.

О Ц. н. е. разрешило на художницитѣ планинисти, членове на Съюза на дружествата на българскитѣ художници, безплатно пребиваване по хижитѣ на всички свои клонове, съ цель да се поощри художественото изобразяване на нашитѣ планини.

О Сложенъ е въпросътъ за образуване на една пълна сбирка отъ диапозитиви на нашитѣ планини. Въ връзка съ това се разучава и предложението на едно частно предприятие да изготви тѣсни „културни филми" за различнитѣ дѣлове на планинитѣ ни.

О Редакцията на съюзния органъ „Български туристъ" моли, съ огледъ на една своя специална студия, всички свои подбалкански клонове да издирятъ изграденитѣ въ низкитѣ части на планината чешми, да снематъ скици отъ тѣхъ и заедно съ едно подробно описание, главно отъ художествена гледна точка, да ги изпратятъ въ най-скоро време.

Какво ни дават кацнивете

О Учреденъ е въ Рилския манастиръ и неговото земище новъ клонъ отъ Б. т. с., назованъ „Св. Иванъ Рилски". Засега клонътъ „Св. Иванъ Рилски" брои около 150 членове. За неговъ председатель е избранъ отецъ Варламъ.

Новиятъ клонъ си е сложилъ веднага много задачи за разрешение. Така напримѣръ, замислено е построяването на единъ домъ, непосрѣдствено до чъртата на манастирскитѣ сгради, който да служи изключително за подслоняването на туристи. Като втора задача е замислено застрояването и маркирането на манастирската часть въ Рила планина.

О Въ началото на мартъ т. г. почти всички софийски и провинциални клонове сж изнесли своитѣ мартенски вечери, приходътъ отъ които е предвиденъ все за хижестройство.

О Завеждащъ пропагандата при Съюза г. Найденъ Памукчиевъ е обиколилъ презъ месецъ мартъ повече отъ 15 клона, кждето е проектиралъ часть отъ наличната засега сбирка отъ диапозитиви на Ц. н., придружавайки проекциитѣ съ подходяще слово.

Проекциитѣ сж били навсѣкжде масово посетени.

О Никоя друга групова проява не е въ такава тѣсна връзка съ пѣсеньта както излетуването. За да поощри хубавитѣ туристически пѣсни, софийскиятъ клонъ „Планинецъ" е образувалъ планински хоръ при дружеството. Въ първоначалния си видъ този хоръ, съставенъ само отъ дами, е направилъ редица спѣвки. Започнало е записването и на мжже, съ цель да се образува единъ разширенъ смѣсенъ ансамбълъ. На мартенската вечерь на „Планинецъ" хоръ̀тъ е взелъ дейно угастие въ застжпената художествена часть.

О На 14 мартъ т. г. софийскиятъ клонъ „Алеко Константиновъ" уреди въ салона на Учителската каса културна туристическа вечерь, на която Георги Клисаровъ произнесе слово за туризма въ България, Киро Кировъ даде обяснение по проектирания филмъ „Научни придобивки въ българскитѣ планини", а като завършекъ танцовата група на Руска Колева изпълни редица хубави български танци.

О Сжщиятъ клонъ уреди на 30 мартъ въ кинотеатъръ Роялъ кино-утро, на което се проектира филма „Нанга Парбатъ".

И на дветѣ проекции се бѣха стекли много почитатели на планината.

Скитѣ у насъ

УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ВЪ СКИ-СЪСТЕЗАНИЯТА ВЪ ГАРМИШЪ-ПАРТЕНКИРХЕНЪ

Отначало бѣше предвидено България да изпрати на състезанията въ Гармишъ само 5 юноша-скиори. Впоследствие, обаче, този брой се увеличи, така щото като представители на България бѣха предвидени всички юноши, които взеха участие въ втория подготвителенъ ски-курсъ и цѣлата група, която замина за Германия на 15. II. 1941 г., имаше следния съставъ:

1. Бориславъ Йордановъ — главенъ ржководитель,
2. Боянъ Карастойчевъ — лѣкарь и техническо лице,
3. Петъръ Радахеръ — треньоръ (германецъ),
4. Петъръ Панайотовъ Калчевъ — ученикъ отъ Нѣмското училище,
5. Стефанъ Борисовъ Стефановъ — ученикъ отъ Нѣмското училище,
6. Евгений Богдановъ Будевски — ученикъ отъ Нѣмското училище,
7. Любенъ Ивановъ Батаклиевъ — ученикъ отъ Нѣмското училище,
8. Димитъръ Генчовъ Димитровъ — ученикъ отъ Нѣмското училище,
9. Стефанъ Атанасовъ Величковъ — ученикъ отъ VII м. гимназия,
10. Петъръ Атанасовъ Караивановъ — ученикъ отъ VII м. гимназия,
11. Йорданъ Петровъ Константиновъ — ученикъ отъ VI м. гимназия,
12. Добри Пенчевъ Палавеевъ — ученикъ отъ I м. гимназия,
13. Петъръ Ивановъ Панайотовъ — ученикъ отъ Американския колежъ,
14. Димитъръ Василевъ Дражовъ — ученикъ отъ Самоковъ,
15. Георги Веселиновъ Георгиевъ — ученикъ отъ Самоковъ,
16. Кирилъ Ксенофонтовъ Мирковъ — ученикъ отъ Самоковъ,
17. Иванъ Андоновъ Недѣлковъ — работникъ отъ Самоковъ,
18. Петъръ Николовъ Ковачевъ — работникъ отъ София,
19. Георги Йордановъ Георгиевъ — работникъ отъ София.

Отъ лична опитность съмъ се увѣрилъ, че всѣко късно изкачване се е отразявало пагубно върху постиженията на състезателитѣ. Поради тѣзи съображения настоявахъ групата да замине още на 15. февруарий, макаръ че състезанията започваха едва на 25. с. м. Добритѣ резултати, които се постигнаха по-късно въ Гармишъ, потвърждаватъ правдивостьта на това.

Тъй като въ Гармишъ всички квартири били заети още предварително и нѣмаше никаква възможность да бждемъ настанени направо тамъ, бѣше предвидено — както още предварително ни се съобщи въ София — до 23. февруарий да останемъ на тренировка въ курортното селище Целъ амъ Зее.

На 24. II. групата ни замина за Гармишъ, гдето усилено продължи тренировкитѣ си, твърде улеснени отъ сжществуващата въздушна желѣзница.

На 27. II., въ 9 ч. пр. пладне, се произведе първото състезание въ дълго бѣгане, въ което отъ наша страна взеха участие: Стефанъ Величковъ, Петъръ Панайотовъ, Петъръ Караивановъ, Кирилъ Мирковъ и Георги Йордановъ. Отъ явилитѣ се 29 състезатели най-добро постижение даде германецътъ Ерикъ Хоферъ, съ време 32·04 минути. Нашитѣ състезатели се подредиха така:

16.	Кирилъ Мирковъ —	съ време	37·21	минути
17	Петъръ Панайотовъ	„	37·28	„
20.	Петъръ Караивановъ	„	39·58	„
26.	Стефанъ Величковъ	„	41·12	„
27.	Георги Йордановъ	„	41·20	„

За класирането по нации, обаче, се взиматъ подъ внимание постиженията само на първитѣ трима състезатели отъ всѣка нация. Съ огледъ на точкитѣ, които трѣбва да се дадатъ на първитѣ трима състезатели при класирането по нации, България застава на 5. мѣсто, като оставя следъ себе си Унгария, Испания и Ромъния.

Този резултатъ за насъ е много добъръ, особено като се има предъ видъ, че дългото бѣгане у насъ е сравнително по-малко практикувано, отколкото спускането и слалома. Първиятъ страхъ бѣ преодолянъ; у всички ни настжпи известно задоволство и успокоение, че въ международни ски-състезания, при класиране по нации, не сме вече на последно мѣсто.

На сжщия день — въ 19·30 часа, въ „Залата на тържествата“ бѣ уреденъ „концертъ на младежьта“.

На 28. февруарий — въ 9 ч. пр. пладне, започна състезанието въ спускане, по сжщата писта, по която се произведе спускането по време на „международната седмица въ Гармишъ“, т. е. по пистата за възрастнитѣ. Тукъ най-доброто постижение даде германецътъ Зейерлингъ — съ време 4·27·7 минути. Българскитѣ състезатели, измежду всички 40 участника, се подредиха така:

12.	Иванъ Недѣлковъ —	съ време	5·44·4	минути
17.	Димитъръ Дражовъ	„	6·04·4	„
19.	Евгений Будевски	„	6 12·0	„
21.	Йорд. Константиновъ	„	6·24·2	„
22.	Добри Палавеевъ	„	6·41 6	„

Като се иматъ предъ видъ постиженията на първитѣ трима състезатели отъ всѣка нация, **по точки България застава на трето мѣсто,** следъ Германия и Италия. Този отличенъ резултатъ бѣ една приятна изненада не само за българскитѣ участници, но изобщо за всички присжтствуващи въ Гармишъ. **За първи пжть въ историята на българския ски-спортъ българска национална група дава такова добро постижение при международна среща.** За това добро постижение получихме поздравления отъ много официални лица и представители. Този резултатъ трѣбва да радва всички българи, тъй като България застава предъ Словакия, Норвегия, Унгария, Ромъния и Испания.

На 29. февруарий — въ 9 часа сутриньта, въ околноститѣ на ски-стадиона, бѣ насрочено състезанието въ слаломъ (спускане презъ вратички), за което бѣха записани сжщитѣ нации, които взеха участие въ състезанието въ спускане. Презъ време на състезанието, обаче, Испания и Норвегия се отказаха отъ по-нататъшното участие, понеже пистата била доста трудна за тѣхнитѣ състезатели. Напрежението при това състезание бѣ извънредно голѣмо, особено като се има предъ видъ, че българскитѣ състезатели този пжть трѣбваше да се стремятъ да запазятъ извоюваната преднина отъ състезанието въ спускане. Нѣкои отъ нашитѣ състезатели, като напримѣръ Добри Палавеевь и Петъръ Калчевъ, се спустнаха по първата половина отъ състезателното разстояние съ голѣма бързина и сигурность, но по нѣкои отъ труднитѣ мѣста паднаха и изгубиха ценни секунди. Въпрѣки всичко, Недѣлковъ и Дражовъ проявиха нуждното спокойствие и умѣреность и дадоха добри постижения. Както при другитѣ състезания, така и тукъ, най-добро постижение даде единъ отъ германскитѣ състезатели — Малъ — 116·3 секунди. Измежду завършилитѣ състезанието 30 души, българскитѣ състезатели се подреждатъ както следва:

12.	Иванъ Недѣлковъ	— съ време	141·8	секунди
14.	Димитъръ Дражовъ	„	148 1	„
16.	Йорд. Константиновъ	„	154 0	„
18.	Добри Палавеевъ	„	158·5	„
25.	Петъръ Калчевъ	„	176·1	„

Като се вематъ подъ внимание постиженията на първитѣ трима състезатели, България застава наново на трето мѣсто — следъ Германия и Италия, като оставя следъ себе си Словакия, Ромъния, Унгария, Норвегия и Испания.

Този добъръ резултатъ бѣ втората изненада на българския тимъ. Както предишния день, така и днесъ, всички наши състезатели бѣха предметъ на внимание и уважение.

Следъ привършване на третото състезание — и последното за българската състезателна група — въ общото класиране по нации България застава на четвърто мѣсто. Въпрѣки дветѣ трети мѣста, които заема България при състезанията, въ спускане и слаломъ, преднината, която имаше Словакия отъ състезанието въ дълго бѣгане, бѣ доста голѣма, така че България, при класирането по нации, не можа да застане предъ Словакия и да запази третото мѣсто. Ето и

общото класиране по държави:

дълго бѣгане:			спускане:		
1. Германия	67	точки	1. Германия	73	точки
2. Италия	66	„	2. Италия	60	„
3. Словакия	51	„	3. България	40	„
4. Норвегия	41	„	4. Ромъния	40	„
5. България	33	„	5. Словакия	32·5	„
6. Унгария	23	„	6. Унгария	28	„
7. Испания	16	„	7. Норвегия	19·5	„
8. Ромъния	6	„	8. Испания	11	„

слаломъ:			общо:		
1. Германия	72	точки	1. Германия	212	точки
2. Италия	61	„	2. Италия	187	„
3. България	43	„	3. Словакия	122·5	„
4. Словакия	39	„	4. България	116	„
5. Ромъния	36	„	5. Унгария	83	„
6. Унгария	32	„	6. Ромъния	82	„
7. Норвегия	0	„	7. Норвегия	61·5	„
8. Испания	0	„	8. Испания	27	„

Понеже сборътъ отъ тригѣ времена на българскитѣ състезатели въ спускане е помалъкъ отъ този на съответнитѣ времена на ромънскитѣ състезатели, при състезанието въ спускане България, макаръ съ равно число точки, застава предъ Ромъния.

Макаръ че въ крайното класиране по държави България застава на четвърто мѣсто, все пакъ този резултатъ трѣбва да ни радва извънредно много, тъй като, както вече споменахъ, за пръвъ пжть въ международенъ ски-спортъ, България не само че не е последна, но се нарежда и между първитѣ най-добри нации (следъ Германия и Италия въ състезанието въ спускане и слаломъ). Този фактъ иде за сетенъ пжть да ни подскаже, че измежду българскитѣ младежи, както това и въ миналото е имало възможность безпогрѣшно да се установи, има достатъчно надарени, които следъ една правилно насочена и своевременно подхванатa тренировка, могатъ да дадатъ постижения, съ които да застанатъ наравно съ най-добритѣ скиори на Европа, стига на тѣзи младежи да се осигури повече свободно време за упражнения и да се поставятъ при по-благоприятни условия за тренираие, каквито бѣха напримѣръ, тѣзи въ Целъ амъ Зее.

Въ недѣля — на 2 мартъ, пр. пл., се произведе състезанието въ скачане на малката олимпийска шанца, въ което България, поради липса на добре подготвени състезатели, не взе участие. Вследствие на това, въ крайното класиране по нации отъ всички състезания, България отива на 6-то мѣсто.

Въ недѣля вечерьта, въ „Залата на тържѣствата“ стана раздаване на наградитѣ и официалното закриване на състезанията. На сжщата вечерь на всички състезатели бѣха раздадени възпоменателни дипломи и значки. При повикване на българската състезателна група всички присжтствуващи изразиха възторга си съ бурни ржкоплѣскания, особено като се имаше предъ видъ, че България бѣ влѣзла въ „тристранния пактъ“.

Общото впечатление, което оставиха българскитѣ младежи въ Германия бѣ отлично, не само защото всички бѣха спретнато облѣчени — съ еднакво униформено облѣкло (тъмносини панталони, винено-червенъ пуловеръ съ гербъ и трицвѣтна лента, бежовъ аноракъ, синя шапка и бѣли ржкавици), но и защото всички се държаха много добре, както презъ време на състезанията, така и презъ време на цѣлото ни пребиваване въ Германия.

БОРИСЛАВЪ ИОРДАНОВЪ

Практически съвети

ПЛАНИНСКАТА БОЛЕСТЬ

ПОНЯТИЕ, ЛѢКУВАНЕ И ПРЕДПАЗВАНЕ

Съ планинската болесть се опредѣля патологичното състояние, което настжпва у единъ съвършено здравъ организъмъ при издигането му на известна планинска височина. Както показва и името, главното условие за настжпването на това състояние е височината и то тая на планината, за да не се смѣсва съ явленията, които настжпватъ при издигането ни височина, напримѣръ съ балонъ. Колкото и да иматъ общо дветѣ състояния, все пакъ думата планинска болесть налага едно точно опредѣление на обстановката, обуславяща много отъ особеноститѣ на болестната картина.

Освенъ това опредѣление, въ книжнината сж описвани често погрѣшно подъ названието планинска болесть и най-обикновени патологични състояния, само поради обстоятелството, че сж се получили въ обстановката на високия климатъ.[1])

Безспорно личнитѣ разлики, тѣлесното устройство, както и привикването, сж главнитѣ фактори въ планинската болесть, които опредѣлятъ страданието, но все пакъ обстановката е тая, която извежда организма отъ правилния ходъ на неговитѣ нормални служби; докогато причинитѣ не престанатъ да действуватъ или не настжпи приспособяване на организма, последниятъ се намира въ едно болестно състояние и подобно на реакцията му спрямо микробитѣ, може да се получи увреждане или приспособяване.

Познанията върху планинската болесть се разшириха и разграничиха особено въ последнитѣ години, благодарение на системнитѣ изучавания, които се предприеха въ височинитѣ. Въ това отношение, особенó много допринесе опитътъ въ южно-американскитѣ планини, Перуанскитѣ и Боливийскитѣ Анди, а въ годинитѣ следъ войнитѣ — хималайскитѣ експедиции.

Още въ 1590 год. йезуитскиятъ монахъ Акоста въ своето пжтуване презъ Pariacasca въ Перу, е описалъ симптомокомплекса на планинската болесть, като го е свързалъ съ разредѣния въздухъ по тия мѣста.

По-късно въ 1732 год. Condamine и Godin сж наблюдавали планинската болесть презъ време на експедицията си въ Боливийскитѣ Анди, заедно съ испанския офицеръ Don Ulloa. Въ своитѣ спомени, редомъ съ другитѣ си впечатления, последниятъ дава интересни данни върху планинската болесть.

Въ годинитѣ на първитѣ изкачвания на Монъ Бланъ интересни сведения за заболявания още на 3000 м. височина у водачитѣ дава Saussure (1787 г.).

На по-нататъшнитѣ изследователи се е отдала възможностьта за по-добро проучаване на планинската болесть. Въ първата половина на 19 вѣкъ Humbold, Poppig, Tschudi, а въ втората половина на 19 вѣкъ главно по описанията на Conway въ Боливийскитѣ Анди, тия на Gussfeld и Fizigerald въ Чилийскитѣ Анди — масивитѣ на Tupungato, Aconcagua, Mercedario, както и по описанието на Whymper въ Еквадоръ — масивитѣ на Чимборазо и Котопакси; въ епохата на завладяването на Казбекъ въ 1915 год. отъ Klaprot Parrot — на Араратъ 1838 год., Мауна —Лоа (Wilkes—1838) и при разнитѣ изследвания изъ Хималаитѣ — Sven Hedin, Hingston, Kellas, Longstaf, Convay, Bullock-Workmann — вече се събиратъ доста данни върху планинската болесть. Едно системно историческо развитие на познанията върху нея обаче не може да се даде.

Особениятъ научен интересъ къмъ планинската болесть започва съ работитѣ на Bert и особено съ тия на Mosso, Zunz, Loewy, Mueller и Gaspari, които посветиха много експедиции на изучаване отношението между човѣка и високия климатъ.

Въ различнитѣ планински страни на свѣта, планинската болесть носи най-различни имена. Въ Андитѣ напр. тя носи името Пуна. Още Донъ Улоа я е нарекълъ Mareo de la Punna, на името на мѣстото, въ което за първи пжть е наблюдавалъ страданието. Индианцитѣ отъ Перу сж наричали болестьта Soroche, което преведено на тѣхния езикъ значи сѣренъ чакълъ — много е вѣроятно да е сжществувало вѣрването, че болестьта се причинява отъ сжществуващитѣ тамъ сѣрни залежи въ почвата. Въ високия Тибетъ това състояние има нѣколко различни имена. Туземцитѣ отъ Кашмиръ и Ладакъ иматъ сжщо така много названия на това заболяване, което тѣ познаватъ въ високитѣ проходи, но тѣзи названия сж толкова многобройни и тѣй тѣсно свързани съ религиознитѣ обичаи, че не опредѣлятъ нищо сжществено отъ гледището на самото състояние.

Срѣдствата и начинитѣ за предпазване и отстраняване неприятнитѣ признаци се налагатъ отъ днешното схващане върху етиологията на болестьта. Преди всичко, важно е да се достави на организма нуждното количество кислородъ. За тая целъ не бива лицето да се хвърля изведнажъ на една непоносима за него атмосфера. Критическитѣ височини не бива да се вематъ въ единъ безпочивенъ преходъ на изкачване, а чрезъ постепенно привикване въ промеждутъчни спирки на срѣдната височина. Бавното срѣдствено изкачване е пс-благоприятно отколкото бързото дейно. Неблагоприятно и даваще повишено предразположение къмъ планинската бо-

[1]) Особено въ планинитѣ, въ които планинската болесть се срѣща доста често и които сж обектъ на последнитѣ експедиционни изучавания, диференциално диагностичнитѣ грѣшки не сж рѣдкость. Тъй напримѣръ, заболѣлиятъ отъ пневмония Алфредъ Дрекселъ, членъ на експедицията отъ 1934 год. на Нанга Парбатъ, е проявявалъ въ началото характернитѣ признаци на планинската болесть.

лесть е бързото планинско изкачване съ планинскитѣ желѣзници (срѣдствено изкачване). Изкачването на височината по планинскитѣ пѫтища трѣбва да става на етапи. При активното (дейното) изкачване, тренираните имать предимство предъ нетренираните, не само поради по-доброто устройство на мускулатурата и нейното кървоснабдяване, но и поради по-слабата обмѣна на веществата, при равни условия на извършената работа. Добре е винаги изкачването на високитѣ планини да се предшествува отъ изкачване на срѣдно високи масиви. Почивкитѣ сѫ еднакво необходими за всички. Високитѣ изкачвания, особено когато сѫ свързани съ спасни преминавания, твѣбва да се правятъ следъ добри нощни почивки. Храната е условие отъ особено значение. Недостатъчното хранене води къмъ бързо изтощаване на силитѣ, но и прѣкомѣрното хранене не е по-малко вредно съ прѣчкитѣ, които се създаватъ за движението на диафрагмата при дишането. Въ тоя смисълъ трѣбва да се избѣгватъ и храни които водятъ до обилно образуване на газове. Преимущество предъ тлъстинната и бѣлтъчна храна има вѫглехидратната, усвояваща се много бързо и имаща поголѣма силопроизводна стойность. Съ огледъ на предпазване отъ ранно настѫпване на планинската болесть трѣбва да се съблюдаватъ и условията на времето. Презъ почивкитѣ тѣлото трѣбва да е добре запазено отъ силни вѣтрове и силни слънчеви лѫчи. Начинътъ на движението, сѫщо и претоварването, играятъ много голѣма роля.

Ако явленията на планинската болесть се появятъ следъ пристигането на цельта, неприятнитѣ признаци могатъ да се отстранятъ чрезъ поставяне тѣлото въ пълненъ покой и дълбоко вдишване отъ време на време. Отъ гледището на периферната кръвна стаза могатъ да се наложатъ и бинтове върху крайницитѣ, обаче за кѫсо време, до единъ часъ и въ никакъвъ случай въ условията на единъ студенъ бивакъ. Кислородно дишане съ прибавка на 3-4% вѫглена киселина въ кислорода винаги е добре да се употрѣби кѫдето има възможность. При това мѣроприятие, подобрението ще се почувствува веднага. Adlersberg съветва даване на амониевъ фосфатъ — 18 гр. въ разтворъ за единъ день — една кисела соль улесняваща дишането чрезъ покачване на кислородното напрежение въ алвеолитѣ (каузална терапия). При значително тежкитѣ смущения на сърдечния мускулъ презъ време на планинската болесть, трѣбва да се употрѣбяватъ обикновенитѣ сърдечни срѣдства: кофеинъ, дигиталисъ, камфора и др. Съ другитѣ признаци трѣбва да се боримъ чрезъ една симптоматична терапия; тъй напр. срещу главоболието и при трѣскавитѣ пристѫпи могатъ да се даватъ обикновени антипиретици и нервина — антипиринъ, пирамидонъ, фенацетинъ и др. Въ извъневропейскитѣ планини, туземцитѣ възъ основа на опита, употрѣбяватъ разни срѣдства и методи. Тъй Чуди описва употрѣбата на листата на Кока, чай отъ „Кока" отъ жителитѣ на Перуанскитѣ Анди. Туземцитѣ въ Хималаитѣ си приготовлявали разни кисели лимонади. Добра е употрѣбата на лукъ — чесновъ или кромидъ и други люти субстанции. Въ Алпитѣ съ добре име се ползува „Кола Астие" като подкрепително срѣдство. Именно като храна на нервната система и като нейнъ поддръжникъ, особено при тежки високо-планински зимни излети, ние използувахме „Промонта" съ добри резултати. Чуди е ималъ много добри резултати отъ „венесекциитѣ." Рихтеръ отъ Диренфуртската експедиция, възъ основа на опита въ Хималаитѣ, не препоржчва това срѣдство при планинската болесть. У животнитѣ, при настѫпваща планинска болесть, състоянието значително се подобрява още съ разтварянето и почистването на носнитѣ дупки. Когато болестьта настѫпи презъ време на хода добре е да се направи веднага една добра почивка. Въ нѣкои случаи се налага връщането въ низината. Описанитѣ лечебни срѣдства могатъ да се използуватъ въ европейскитѣ планини и въобще до една височина отъ 5000 м., докато се получи аклиматизация. При по-високитѣ изкачвания, медикаментозната терапия идва по-често въ съображение. При такива излети се налага и употрѣбата на кислородни апарати, разбира се при точни указания. При продължителни пѫтувания и добро привикване може да се мине и безъ кислородни апарати, както показватъ пѫтуванията на мнозина изъ Хималаитѣ. Що се касае до експедициитѣ, целящи най-високитѣ върхове но земята, то понастоящемъ никой не отрича ползата отъ по-честитѣ подстѫпни станувания, даващи възможность за по-добро привикване къмъ височината. Използуването на апаратитѣ съ кислородъ, колкото и да се отрича отъ нѣкои, напоследъкъ сѫ най-необходимото мощно срѣдство, както при настѫпването на планинската болесть, така и при най-проститѣ болестни състояния на дихателната система. По даннитѣ на Рихтеръ, кислороднитѣ апарати, сѫ намѣрили много малко приложение въ тѣхната експедиция, а отъ друга страна, иматъ неудобството, че сѫ и много тежки.

Тъй разгледани признацитѣ на планинската болесть даватъ представа за едно състояние не чуждо и въ нашитѣ планински височини. Сравненията сѫ показали, че много повече отколкото въ срѣдновисокитѣ планини на Европа, българскитѣ планини, числящи се сѫщо къмъ тѣхъ, даватъ възможность да се изпитатъ неудобствата на височината върху нормалната физиология на планинаря. У посетителитѣ на срѣднитѣ планински височини признацитѣ, обаче, бързо отстѫпватъ по силата на приспособяването къмъ най-голѣмата сѫществуваща височина. Планинската болесть у насъ трѣбва да се познава, не само предвидъ възможностьта за предприемане на по-високи излети извънъ границитѣ на родината ни, но и зарадъ нашитѣ планини, гдето макаръ и по-рѣдко, това състояние се явява достатъчно неприятно за непривикналитѣ, а въ нѣкои случаи на по-сериозни планинарски предприятия, особено върху опасни мѣста, доста рискувано и за сравнително привикнали и тренирани планинари.

Д-РЪ ЛЮБЕНЪ ТЕЛЧАРОВЪ

Хижи и заслони

ЗАСЛОНЪ „МАЛЬОВИЦА"

Построенъ е съ срѣдствата на Самоковския и Пернишкия клонове на Б. т. с. въ долината на Мальовица, Рила планина. Бѣ едноетаженъ, по образеца на застроенитѣ напослѣдъкъ заслони въ Рила — Заврачица, Грънчарь. Впрочемъ Мальовица е и първиятъ български високопланински заслонъ. Тази година, предвидъ нарастналитѣ посещения, самоковци достроиха втория му етажъ.

Разположенъ е, както казахме, въ долината на Мальовица, на единъ часъ ходъ до върха, на 2050 м. височина надъ морското равнище. Има великолепно мѣстоположение. Мальовишката долина е по типа на алпийскитѣ долини и е единствената въ Рила, която предлага *пълни* условия за зимно и лѣтно планинарство. По своята повръхна конфигурация тя се приближава до нашия Пиринъ. Но не е само долината на Мальовица, която прави този дѣлъ извънредно интересенъ туристически и планинарски обектъ. Пѫтьтъ до хижата минава презъ селца, разположени на около 1200 метра надморска височина, непосрѣдствено подъ пояса на боровата растителность, изцѣло запълващи представата която носимъ у себе си за чисто алпийскитѣ села. И би трѣбвало да се радваме, че по всички тия мѣста цивилизацията не е застроила още своитѣ грандиозни блокови хотели. Малко нарушение на тази идея представлява хубавата сграда на Почивния домъ на Държавната печатница въ с. Говедарци. Тя, обаче, е единствена, посещава се отъ туристи, и като така, намира оправдание, още повече че служи и като етапенъ пунктъ за всички посещения изъ Мальовишкия дѣлъ.

Заслонътъ Мальовица е подстѫпъ за всички начъртания изъ Мальовишкия дѣлъ, като излети до самитѣ Мальовици, Еленинъ връхъ, до Злия зѫбъ, до Орловецъ, до Ловница, до Лопушкитѣ върхове, Страшното езеро, пъкъ даже до Мечитъ и Будачица, а на западъ къмъ Додовъ връхъ, Дамга, долинитѣ на Мала и Голѣма Урдина и пр.

Стойностьта, обаче, на този заслонъ е особено силно подчертана презъ зимата, въ връзка съ осѫществяване на планински преходи. Оттукъ могатъ да бѫдатъ замислени преминавания презъ великолепнитѣ мѣста на Страшното езеро, Кобилино бранище, Погледецъ, Маринкьовица, Рилска рѣка — за заслона „Св. Ив. Рилски", откѫдето може да се продължи за Грънчарь или Мусала или др. обекти, които ще бѫдатъ описани при случай. Оттукъ, сѫщо така, може да се стигне за половинъ день до заслона Иванъ Вазовъ, построенъ на Пазаръдере, въ чиято западна страна сѫ пъкъ разположени слабо известнитѣ и малко изследвани Поличитѣ, Калининъ връхъ, Сейменски ридъ и пр. Отъ трета страна, може отъ заслона Мальовица да се гони направо хижа Скакавица, по пѫтя на който преходъ се намиратъ едни отъ най-хубавитѣ ски-спусъци, при великолепната зимна гледка на циркуситѣ на Седемьтѣ Рилски езера. Най-после по гърба на Еленинъ връхъ или платното на новопрокараната пѫтека по р. Друшлевица, може да се слѣзе въ Рилския манастиръ.

Ясно личи какво представлява за единъ планински дѣлъ наличностьта на едно високозастроено заслонче. Оттукъ и естествената мисъль, че е много по-разумно срѣдствата на разположенитѣ въ по-низкитѣ части на България клонове на Б. т. с. да се употрѣбяватъ за постройката на високопланински заслони, отколкото да бѫдатъ хвърляни въ голѣми туристически домове, въ съсѣдство на самитѣ градове, които домове отпосле неминуемо ставатъ ресторанти или обикновени кръчми.

Перничани, за дадения починъ въ това отношение, заслужаватъ похвала.

ЗАСЛОНЪ „ЗАВРАЧИЦА"

Построенъ е на 2150 м., височина въ горната часть на долината на р. Права Марица, на 1 часъ ходъ подъ превала Заврачица, Рила планина. Заслонътъ е построенъ и се стопанисва отъ самоковскитѣ туристи. Заврачица е единъ чисто високопланински заслонъ, чийто строежъ не се е ржководилъ отъ мисъльта за печалба отъ едно хижеско стопанисване, а единствено да се направи по-достѫпна, особено презъ зимнитѣ месеци, великолепната долина на Права Марица и главно, да се създаде една връзка между хижата „К. Панайодовъ" на Белмекенъ и хижа „Мусала".

Споредъ Павелъ Делирадевъ билото „Заврачица" е може би единственото изъ планинитѣ на България, което по своя строежъ се приближава най-много до алпийскитѣ проходи. Името си носи отъ бившитѣ си владетели Братя Заврачови, отъ Шипочене.

Презъ долината на Марица минава и часть отъ Кайзеровия пѫть, построенъ презъ Свѣтовната война отъ Царь Фердинандъ въ връзка съ направеното посещение отъ Кайзера въ България. Презъ този пѫть царь Фердинандъ е превелъ Кайзера, за да го заведе на Пиринъ планина и по този начинъ му покаже красотитѣ на дветѣ голѣми български планини. На Заврачица Царь Фердинандъ е държалъ слово предъ Кайзера, като между другото е казалъ и тѣзи исторически думи: „Заврачица е вододѣлътъ за Черното и Бѣлото морета. Цвѣтоветѣ на Хохенцолеритѣ сѫ черно и бѣло. Въ очакване да видимъ Бѣлото море наше, нека общиятъ девизъ днесъ ни бѫде Черно и Бѣло . . ."

Живописностьта на този пѫть, прокаранъ презъ вѣковнитѣ гори на долината, следващъ

стръмни склонове, пресичащъ лавинни коридори съ множество мостове надъ дълбоки пропасти, прави още по-ценно застрояването на долината Права Марица съ единъ високопланински заслонъ.

Благодарение на заслона Заврачица стана възможно обхождането, особено презъ зимата, а оттамъ и изучаването отъ много гледища, на Срѣдния дѣлъ на Източна Рила, главно Ченгенечалъ, Орта-чалъ, Муста-чалъ, Каменити-чалъ, Ибъръ, Кечи-чукъръ, Манчу и др. Чрезъ него станаха използуваеми за ски и великолепнитѣ плацове на всички чалове, както и характернитѣ терасовидни спусъци въ горната часть на р. Ропалица.

Заслонътъ, обаче, има и „стратегическо" значение за планинарството. Сега зимнитѣ преходи Мусала — Белмекенъ се разчленяватъ на Мусала — Заврачица — Белмекенъ и обратно. Оттукъ и голѣмиятъ приръстъ на посещенията изъ този рилски дѣлъ следъ построяването на заслона „Заврачица".

Напрѣчното пресичане на рилския масивъ презъ зимата, т. е. отъ Предѣла на Пиринъ-Рила до Чамъ-кория, сжщо така се много улеснява при наличностьта на този заслонъ.

Б. СТОИЧКОВЪ

Маркировки

ОПИСАНИЕ МАРКИРОВКАТА НА МУСАЛЕНСКИЯ ДѢЛЪ НА РИЛА

Цвѣтътъ на табелитѣ е бѣлъ.
„ на стрелкитѣ — черенъ.
„ на знацитѣ — червенъ.

Формулата на знацитѣ е следната:

1. За пжтя Чамъ-Кория-Мусала — червенъ равнобедренъ трижгълникъ.

2. За пжтя хижа „Грънчарь" — квадратъ червенъ.

3. За пжтя „Рибни езера" — квадратъ съ червенъ кръстъ.

4. За „Рилски манастиръ" — червенъ кръстъ.

5. За пжтя „Заврачица" — червенъ кржгъ.

Въ началото на всѣки главенъ или второстепененъ пжть разстоянията сж обозначени въ часове при срѣденъ ходъ.

Главниятъ маркиранъ пжть започва отъ гр. Самоковъ — площада, минава по шосето за Чамъ-кория, за двореца Царска Бистрица и стига до хижа Мусала; оттамъ, покрай Мусаленскитѣ езера, достига вр. Мусала—Наблюдателницата. Отъ вр. Мусала пжтьтъ върви по новопрокараната пжтека на югъ по билото, като минава презъ върховетѣ — „Близнацитѣ", западния склонъ на вр. Марица, билото на вр. Юрушки чалъ и се спуска къмъ седловината до шосето Самоковъ—Разлогъ и по последното стига до хижа Грънчарь.

Отъ главния пжть се отклоняватъ следнитѣ маркирани пжтеки:

а) 200 метра следъ 5-ия километъръ по шошето Самоковъ—Чамъ-кория, влѣво, по стария пжть за Чамъ-кория;

б) отъ „Пѣсъко" — центъра на Чамъ-кория, по шосето за село Радуилъ, край Държавното лесничейство за Широката планина-Шумнатица и Вуковъ ридъ;

в) на 200 метра южно отъ вила Шумнатица по шосето Чамъ-Кория — с. Радуилъ, отъ което се отдѣля шосе за охранителната рота на дворцитѣ, край Горското училище за Черната скала, който пжть продължава по долината на р. Марица и после по Права Марица до хижа Заврачица;

г) на кръстопжтя на шосето при охранителната рота, въ лѣво по шосето край Дворецъ Ситняково, Сарж-Гьолъ и се спуска по източнитѣ склонове на Дено и Студенъ чалъ, стига въ долината на р. Марица, но веднага по долината на р. Права Марица стига хижа Заврачица. Отъ последната все по „Кайзеръ вегъ" стига до превала Заврачица, отъ гдето все по сжщия пжть стига хижа Грънчарь;

д) 15 минути отъ двореца Царска Бистрица, по пжтеката на хижа Мусала вдѣсно се отклонява за Иконостаса,който пжть продължава по билото на Мусаленския ридъ за хижа Мусала;

е) единъ часъ отъ двореца Царска Бистрица, все по сжщия пжть, въ дѣсно — назадъ за мѣстностьта Иконостаса, а влѣво — за двореца Ситняково и обратно за Чамъ-Кория по шосето или по билото презъ Ситняковската скала, презъ Мартинови поляни;

ж) при преминаването на първото Мусаленско езеро при хижа Мусала, на изтокъ — по западния склонъ на вр. Дено до южния склонъ на вр. Чадъръ тепе, отгдето вдѣсно — за Сарж Гьолскитѣ езера — двореца Сарж Гьолъ; по шосето — за Чамъ-Кория, а влѣво — по билото до поляната на „Сладкитѣ кладенци". Оттукъ вдѣсно на изтокъ — за Сарж-Гьолската поляна и по шосето за Чамъ-Кория; влѣво — по билото за двореца Ситняково и Чамъ-Кория;

з) отъ главния пжть Мусала-хижа Грънчарь — при северо-западния склонъ на вр. Марица по билото къмъ сжщия, по южния склонъ на вр. Манчу до седловината Заврачица; отгдето — на югъ за хижа Грънчарь, на изтокъ за вр. Белмекенъ и на северъ за хижа Заврачица, Чамъ-Кория, Самоковъ и гара Костенецъ;

и) отъ главния пжть Мусала-хижа Грънчарь, по седловината при баракитѣ на щосето, на югъ — по билото на вр. Налбантъ; отъ тукъ на югъ — презъ Семково за Разлогъ; на югозападъ и западъ, по билото презъ Канарското езеро за хижа Св. Ив. Рилски (Рибни езера) и Рилски манастиръ.

Отъ втория главенъ пѫть Чамъ-Кория — хижа Заврачица — хижа Грънчарь, имаме следнитѣ разклонения:

а) Непосрѣдствено до южния жгълъ на двореца Ситняково — 300 метра до полянатa; отъ тукъ, на северъ — презъ Ситняковската скала, Мартинови поляни за Чамъ-кория; на западъ — презъ Соленото езеро, Мусаленския пѫть; на югъ — за хижа Мусала и на северъ — за Чамъкория. На югъ — покрай гроба на Хр. Марковъ, по билото презъ Ситняковски връхъ до полянатa на Сладкитѣ кладенци; отъ тукъ на югъ — по билото за хижа Мусала, а на изтокъ — за Сарж-Гьолската поляна;

б) отъ най-високата точка на Сарж-Гьолската поляна на шосето Чамъ-Кория — двореца Сарж-Гьолъ, на западъ — до полянатa Сладкитѣ кладенки; отъ тукъ на югъ — по билото за хижа Мусала, а на северъ — за двореца Ситняково и Чамъ-кория;

в) 200 м. преди моста на р. Марица по пѫтя Сарж-Гьолъ — хижа Заврачица, вдѣсно на северъ — по долинатa на р. Марица за с. Радуилъ и гара Костенецъ.

ИВАНЪ ШЕХТОВЪ

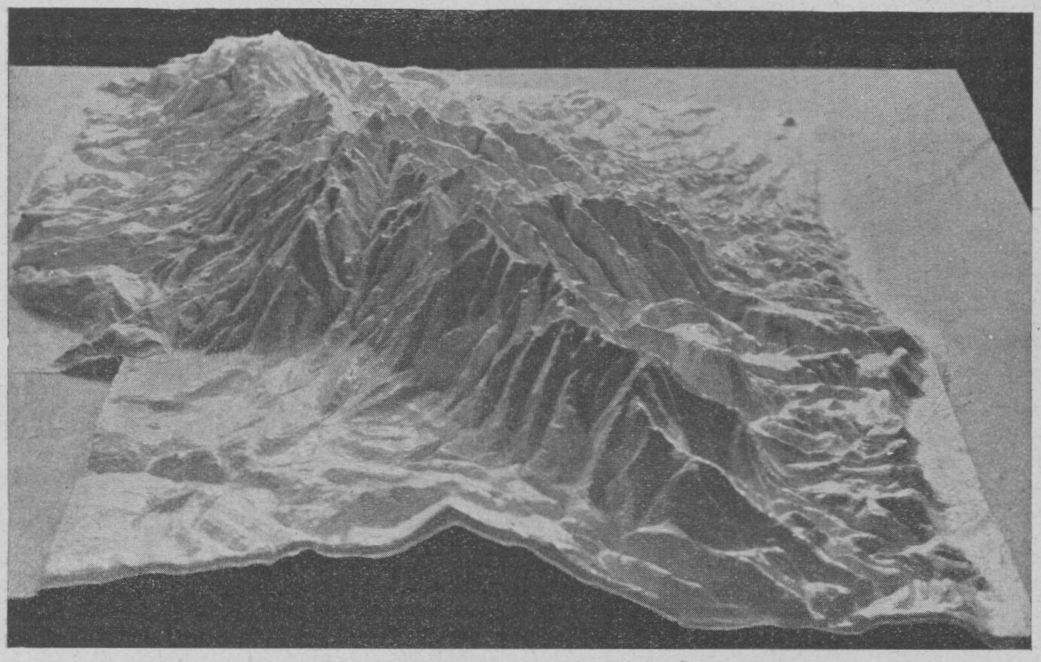

РЕЛЕФНА КАРТА НА ПИРИНЪ ПЛАНИНА

Изработена отъ НИКОЛА МИРОНСКИ

Картата има мѣрка по планиметрията 1:100.000 и за алтиметрията 1:33 000. Естествена голѣмина 65 на 75 см.

Изработена е възъ основа на снимани бележки, правени отъ автора на самитѣ мѣста въ продължение на много години и, главно, възъ основа на серия панорамични снимки на отдѣлнитѣ дѣлове на Пирина. Особеното въ тази карта е прекомѣрно подсилената височина на релефа. Оттамъ, една мѣрка за плоскостното измѣрение и три пѫти по-голѣмата мѣрка за височината. Това нововъведение е позволило на Миронски да предаде въ пълна релефность голѣмъ брой подробности отъ конфигурацията на всички високи била, хребети и улеи. Разглежданата карта има за граници: отъ северъ — Предѣлъ, отъ западъ — Струма, отъ югъ — Али-ботушъ, отъ изтокъ — Места.

Снимката е направена откъмъ северната страна на масива, т. е. откъмъ входнитѣ врати на Пирина — долинитѣ Бъндерица и Дамяница.

Картата е чисто планинска, т. е. въ нея е обърнато особено внимание на маркиранитѣ и немаркиранитѣ пѫтеки изъ Пирина; означени сж зимнитѣ и лѣтнитѣ пѫтища на хубавитѣ преходи презъ планината; указани сж лавиннитѣ леговища, опаснитѣ сипеи и др.

Извънъ известнитѣ релефи на различни Пирински дѣлове отъ Георги Ст. Георгиевъ, изпълнени съ голѣма точность и вещина, както по отношение на мѣркитѣ, така и по отношение на оцвѣтяването и обозначенията, релефната карта на г-нъ Миронски ще остане като единъ хубавъ трудъ, който ще има да допринесе значително за опознаване на така малко разучения Пиринъ.

МУРА

„30 ГОДИНИ УЗАНА“ — 110 стр., издание на Клона „Узана“ отъ Б. т. с. — Габрово, редакторъ Коста Пенчевъ — 1940 год.

Спретнато издание съ добре подбранъ и великолтпно подреденъ материалъ, излѣзло въ 1000 броя, фактъ които говори самъ по себе си за връзкитѣ и възможноститѣ на Клона въ Габрово.

Въ сборника сж разгледани въ отдѣлни монографии редица въпроси засѣгащи историята, географията, геологията, метеорологията, пъкъ и културата на Габровско.

Статиитѣ сж подредени така: Проф. д-ръ Ст. Бончевъ — Геология на габровската околность; К. Т. Кировъ — Климатична скица на Плѣвенската равнина и планинска область; Д-ръ П. Цончевъ — Освобождението на Габрово; Ив. Богдановъ — Културно Габрово; В. Рачевъ — Габрово за българското възраждане; Д-ръ А. Пиперовъ — Психо-биологични основи на българския туризъмъ; Е. Топузановъ — Туризъмъ и родолюбие; Г. Драгоевъ — Туристическо движение въ България; Г. Малчевъ — Творчество; К. Рачевъ — Юмрукъ чалъ; Хр. Врабчевъ — Тридесетъ години „Узана“; Д-ръ Д. Недѣлковъ — Нощь въ Балкана; П. Семерджиевъ — Преди тридесеть години на Юмрукъ-чалъ; Ив. Балджиевъ — Необходимо сътрудничество; К. Пенчевъ — Габровско туристическо дружество „Узана“; К. Станчевъ — Узана; К. Пенчевъ — Туристически обекти въ района на Габрово.

Това е първиятъ сборникъ, издаденъ отъ единъ провинциаленъ клонъ на Б. т. с., за което „Узана“ заслужава похвала.

„СВОБОДНА ДОБРУДЖА“ — 39 стр., издание н Б. т. с. — „Девненски извори“, Варна редакторъ Коста Траяновъ — 1940 год.

Това малко сборниче е едно ново указание за голѣмата обществена будность на клона „Девненски извори“ — Варна, чиито ржководители сж решили чрезъ едно свое издание да ознаменуватъ присъединяването на Добруджа къмъ майката-родина. Изданието е посвѣтено на добруджанскитѣ българи, на които то е било разпратено безплатно въ 5000 броя.

Застжпенитѣ статии сж: Коста Траяновъ — Великиятъ день на свободата; Инж. Янко Мустаковъ — Живъ е Българскиятъ Богъ: Д-ръ Божко Ковачевски — Добруджа; Ал. п. Мариновъ — Историко-географски прегледъ на Добруджа; Крумъ Кънчевъ — Радостьта на Морска България; Ив. Божковъ — Победна стжпка на българщината; Дора Габе — Стефанъ Караджа; Проф. Ст. Чолаковъ — Добруджа и Варна; Добринъ Василевъ — Йорданъ Йовковъ и Добруджа; Йорданъ Йовковъ — Шепа пепель; Е. Багряна — Пѣсень за Добруджа; Крумъ Кънчевъ — Бѣлокаменниятъ градъ; Коста Траяновъ — Добротичевъ връхъ; Г. Драгоевъ — Туристическо лѣто.

Една вмъкната мисъль презъ цѣлия материалъ е тази за българщината, за родния туризъмъ и за мощната му организация Б. т. с.

Но въ така добре издаденитѣ, и по замисълъ и по изпълнение, два сборника на поменатитѣ наши клонове, може-би нѣмаха мѣсто толкова многобройнитѣ разгласи, които идватъ да нарушатъ стила имъ. ст.

РАЗНИ

● Излизащиятъ напоследъкъ въ столицата седмичникъ „НОВЪ СВѢТЪ“ между другитѣ си интересни рубрики е предвидилъ и такава за планината, списвана редовно съ стегнатъ напѫтственъ материалъ, засѣгащъ опознаването на нашитѣ планински масиви и излетуването изъ тѣхъ. Появяването въ нашия печатъ на тѣзи статии за планинитѣ ни сѫ още повече ценни като се има предвидъ, че казаниятъ седмичникъ се отличава съ своя сериозенъ стилъ.

Отрадно би било тази рубрика да се запази, а не да се претопи съ времето, какъвто е билъ случая съ много наши всѣкидневни и периодични издания.

● Българското народонаучно дружество е издало една стенна карта-табло на българскитѣ народни носии, изработена съ научна точность при Народния етнографски музей. Това табло показва по единъ отличенъ начинъ едно отъ най-ценнитѣ изкуства на нашия народъ. Тази самобитна култура, показана системно предъ нашитѣ и чужди погледи, би действувала извънредно пропагандно за правилната оценка на нашата страна и на нашата култура. Таблото е отпечатено въ двадесеть цвѣта и е въ размѣръ 169 на 135 см.

● Въ януарската книжка на „Хърватски планинарь“ — органъ на Хърватския планински клубъ, е помѣстено подробно животоописание на трагично загиналия нашъ планинарь Любенъ Генчевъ, като сѫ изтъкнати голѣмитѣ му качества като човѣкъ и като планинарь, имащъ голѣми заслуги за планинарското оцвѣтяване на българския туризъмъ.

Покойниятъ, шесть месеца отъ смъртьта на когото изтекоха на 13 мартъ т. г., бѣ добре известенъ и на хърватскитѣ планинарски срѣди. Той имъ бѣ водачъ презъ време на единъ тѣхенъ груповъ излетъ изъ българскитѣ планини.

● Въ мартенската книжка на сѫщото списание е помѣстена рецензия за творбата на писателя ни Димитъръ Пантелеевъ — Планината въ българската литература. Направени сѫ извадки за Ботевъ, Ив. Вазовъ, Алеко Константиновъ, Пенчо Славейковъ, Ракитинъ, Мара Бѣлчева, Павелъ Делирадевъ, Константинъ Константиновъ и др.

● Жечо Чанковъ — Географски речникъ на България 540 стр., 16.

За съставянето на речникъ отъ подобенъ характеръ се искатъ много познания отъ материята, дългогодишна практика въ географията на България и лична провѣрка на обектитѣ, които ще попаднатъ въ буквитѣ на речника. Авторътъ е познатъ съ горнитѣ качества и съ този си трудъ и съ цената на много жертви и време, той е запълнилъ празднотата въ това отношение въ нашата географска литература за България.

Речникътъ дава съ подробни изрази по-отличителното за нашитѣ планини, върхове, полета, мѣстности, рѣки, езера и блата, мини, бани, лѣтовища, манастири и пр.

● Починалъ е Михайлъ Варакаджиевъ, единъ отъ алековскитѣ пионери на българския туризъмъ.

Голѣмъ поклонникъ на хубавата българска земя, той участвува въ първия излетъ на Алеко до Черни връхъ и до последния си часъ, като организиранъ туристъ въ софийския клонъ „Алеко Константиновъ“, не престава да броди изъ всички кѫтове на нашитѣ планини.

● Въ началото на мартъ т. г. се помина неочаквано за всички ни Александъръ Дишковъ, основателенъ членъ на Софийския ски клубъ и Българския ски съюзъ и неуморимъ деятель за разрастване на ски спорта въ България.

● Българското филмово предприятие „Финакулъ“ А. д., учредено въ София едва преди една година, е изработило измежду многото си стопански филми и такива отъ чисто планинарско естество. Засега сѫ готови три подобни филма. Въ първиятъ сѫ разгледани тритѣ наши наблюдателници, въ обстановката на зимата. Другитѣ два сѫ: Единъ зименъ излетъ до Фердинандовъ връхъ и Единъ зименъ преходъ отъ Мальовица презъ заслона „Рибнитѣ езера“ и долината на Искъра — до Язовира.

За първи пѫть у насъ, наша планина е така добре филмирана. Снимкитѣ съ нищо не отстѫпватъ отъ тѣзи на хубавитѣ планинарски филми, снети изъ чуждестранни масиви.

Кинооператоритѣ сѫ били г-дата Никола Мирончски и Захари Жандовъ. Като добри познавачи на нашитѣ планини и двамата сѫ съумѣли да подбератъ сюжетитѣ си отъ най-интереснитѣ гледни точки. Много ефектно сѫ предадени и спусканията съ ски.

● Починалъ е на 75 годишна възрасть Д-ръ Ив. Гарановъ, основатель на Туристическия клонъ на Б.т.с. въ Батакъ и неговъ председатель. Покойникътъ бѣ пионеръ на туристическото ни движение въ Баташко и още приживе бѣ направилъ дарение отъ лв. 100.000.— за замисленото построяване на хижа „Батьовица“.

● Открилъ е самостоятелна изложба въ София художникътъ Ник. Пиндиковъ. Изложени съ предимно горски мотиви изъ Родопитѣ, работени съ перо и акварелъ.

● Българскиятъ туристически съюзъ, въ споразумение съ Командуването на германскитѣ войски, е уредилъ на 5 и 6 априлъ нѣколко кино-представления за германскитѣ войници въ различни селища. Завеждащиятъ съюзната пропаганда г. Найденъ Памукчиевъ е изнесълъ на тѣзи представления сказка на нѣмски езикъ за туристическото движение въ България.

СОФИЯ — ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА — 1941

ВСЪКАКЪВЪ ВИДЪ
ПЛАНИНАРСКО
СЪОРЪЖЕНИЕ

ТУРИСТИЧЕСКА КООПЕРАЦИЯ
С О Ф И Я
УЛИЦА КЛЕМЕНТИНА